

Ida Ikonen
Päivi Pärttö-Västilä

LASTEN KOHTAAMA AGGRESSIIVI- SUUS VARHAISKASVATUKSESSA

Kohti turvallisempaa kasvuympäristöä

Opinnäytetyö

Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto

Sosionomikoulutus

2024

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tutkintonimike	Sosionomi AMK
Tekijä/Tekijät	Ida Ikonen ja Päivi Pärttö-Västilä
Työn nimi	Lasten kohtaama aggressiivisuus varhaiskasvatuksessa. Kohti turvallisempaa kasvuympäristöä
Toimeksiantaja	Helena Kuusisto, Kouvolan kaupungin varhaiskasvatus
Vuosi	2024
Sivut	44 sivua, liitteitä 2 sivua
Työn ohjaaja(t)	Maija Olli

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää kouvolaisten varhaiskasvatuksen opettajien näkemyksiä ja kokemuksia lasten kohtaamasta aggressiivisuudesta varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa tietoa, miten aggressiivisia tilanteita voidaan ennaltaehkäistä päiväkodin arjessa ja miten turvallisuuden tunnetta luodaan lapsille.

Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena, jonka aineisto kerättiin Webropol-kyselylomakkeella. Kyselylomake lähetettiin 220 Kouvolan kaupungin varhaiskasvatuksen opettajalle Wilma-tiedotteena. Tutkimuksen aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Opinnäytetyön teoreettisessa viitekehityksessä tarkasteltiin vuorovaikutuksen, aggression tunteen ja aggressiivisen käyttäytymisen sekä turvallisuuden osa-alueiden käsitteitä. Lisäksi tehtiin katsaus, miten temperamentti, lasten itsesäätelyn ja tunnetaitojen puute vaikuttaa aggressiivisten tilanteiden syntymiseen.

Opinnäytetyön tuloksista selvisi varhaiskasvattajien ilmentämän monitasoisen ja laadukkaan vuorovaikutuksen olevan toiminnan ytimessä aggressiivisten tilanteiden ennaltaehkäisyssä ja turvallisuuden tunteen luomisessa. Lisäksi tarvitaan ammatillista osaamista ja toimintaa ohjaavia resursseja. Yhtenäinen arvopohjasta nouseva toimintakulttuuri luo mahdollisuuden toteuttaa fyysistä, psyykkistä, sosiaalista ja pedagogista turvallisuutta päiväkodin arjessa.

Tutkimuksen johtopäätöksissä todetaan, että turvallisuuden tunteen luomiseksi tarvitaan riittävä määrä koulutettuja, työhönsä sitoutuneita, läsnä olevia ja empaattisia varhaiskasvatuksen ammattilaisia, joilla on hyvät vuorovaikutustaidot. Turvallisuuden tunnetta luova varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri on lasta arvostava. Aggressiivisia tilanteita ennaltaehkäistään hyvällä lapsituntemuksella ja tilanteiden ennakoinnilla. Varhaiskasvattajat ovat ammattitaitoisia ja heillä on käytössään ennakoivaa menetelmäosaamista. Toimintakulttuuri ei salli kenenkään kiusaamista tai minkäänlaista satuttamista. Toimintakulttuuri on ammattilaisia työssään tukeva mahdollistaen riittävän määrän henkilöstöä, lisä- ja täydennyskoulutuksiin osallistumisen sekä tiimin vahvan tuen.

Asiasanat: aggressiivisuus, turvallisuuden tunne, varhaiskasvatus, vuorovaikutus

Degree title	Bachelor of Social Services
Author (authors)	Ida Ikonen and Päivi Pärttö-Västilä
Thesis title	Aggression faced by children in early childhood education. Towards safer learning environment
Commissioned by	Helena Kuusisto, early childhood education and care, Kouvola
Time	2024
Pages	44 pages, 2 pages of appendices
Supervisor	Maija Olli

ABSTRACT

The purpose of this thesis was to find out how early childhood education teachers in the city of Kouvola view and experience the aggression faced by children in nursery environment. The objective of the thesis was to produce information about the prevention of aggressive situations and how to create a sense of security in early childhood education and care.

This thesis was implemented as qualitative research. The data was collected by a Webropol survey. The method of analyzing the research data was material-based content analysis. In the theoretical framework of the thesis the concepts of interaction, the feeling of aggression and aggressive behavior, as well as different aspects of safety were examined. The effect of child's temperament, their inability to self-regulate and lack of emotional skills on the emergence of aggressive situations was also considered.

The findings of the study showed that high quality, multi-level interaction expressed by the early childhood educator is crucial in the prevention of aggressive situations and in the creation of sense of security. Furthermore, professional competence and resources guiding the activities are required. Consistent organisational culture based on a mutual set of values creates an opportunity to implement physical, psychological, social, and pedagogical security in the everyday life of early childhood education and care.

The study found that for a sense of security to be established, an adequate amount of dedicated staff is required; staff who are professional, empathetic, present and have good interpersonal skills. The study also found that a good knowledge of the child and an ability to anticipate potentially aggressive situations prevents actual incidents of aggression. It was stated that the prevention requires professional and skilled educators, who can use certain preventive methods. Furthermore, there must always be zero tolerance for bullying or hurting. It was also stated that organisational culture must support educators in their work by engaging enough staff and allowing educators further training. Strong support from a team is also required.

The study succeeded in finding answers to the research questions and the commissioner can use the information in early childhood education and care of Kouvola.

Keywords: aggression, early childhood education, interaction, sense of security

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	VARHAISKASVATUS.....	7
2.1	Ohjaavat asiakirjat.....	7
2.2	Varhaiskasvatuksen haasteet.....	8
3	VUOROVAIKUTUS.....	9
4	AGGRESSION TUNTEESTA AGGRESSIIVISEEN KÄYTTÄYTYMISEEN.....	11
4.1	Aggressiivinen käytös päiväkodissa.....	13
4.1.1	Temperamentti.....	14
4.1.2	Itsesäätely.....	15
4.1.3	Tunnetaidot.....	17
4.2	Aggressiiviseen käytökseen vastaaminen.....	18
5	TURVALLISUUDEN OSA-ALUEET VARHAISKASVATUKSESSA.....	20
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	22
6.1	Tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset.....	23
6.2	Tutkimusmenetelmä.....	23
6.3	Tutkimusaineisto.....	24
6.4	Tutkimuksen analyysivaihe.....	25
7	TUTKIMUSTULOKSET.....	26
7.1	Varhaiskasvatuksen monitasoinen laadukas vuorovaikutus.....	27
7.2	Varhaiskasvattajien ammatillinen osaaminen.....	28
7.3	Varhaiskasvatuksen arvopohjasta nouseva toimintakulttuuri.....	30
7.4	Toimintaa ohjaavat resurssit.....	31
8	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	33
8.1	Turvallisuuden tunteen luominen päiväkotiympäristössä.....	33
8.2	Aggressiivisten tilanteiden ennaltaehkäiseminen.....	34
8.3	Eettiset haasteet.....	35
9	POHDINTA.....	36

9.1	Eettisyys ja luotettavuus	37
9.1.1	Reliabiliteetti	37
9.1.2	Validiteetti	38
9.2	Kestävä kehitys.....	38
9.3	Oppimisen reflektio	39
9.4	Kehitysideat ja jatkotutkimusehdotukset	40
	LÄHTEET.....	42

LIITTEET

Liite 1. Kysely

Liite 2. Saatekirje

1 JOHDANTO

Tutkimme opinnäytetyössämme kouvolaisten varhaiskasvatuksen opettajien näkemyksiä ja kokemuksia lasten kohtaamasta aggressiivisuudesta varhaiskasvatuksessa. Työmme pitkän tähtäimen tavoitteena on aggressiivisten tilanteiden ennaltaehkäisy ja turvallisuuden tunteen lisääminen varhaiskasvatustyössä.

Olemme molemmat työskennelleet varhaiskasvatuksessa ja todenneet lasten aggressiivisen käytöksen olevan yleistä päiväkodeissa. Varhaiskasvattajat joutuvat usein puuttumaan lasten leikkeihin tai muihin lasten välisiin tilanteisiin aggressiivisen käytöksen vuoksi. Jaamme Keltikangas-Järvisen (2012, 135–136) huolen sosiaalisten taitojen muuttumisesta niin, että lasten tulisi osata pitää leikeissä puolensa ja selviytyä sen sijaan, että he kykenisivät ratkaisemaan ongelmia ja neuvottelemaan sopuisasti. Keltikangas-Järvisen (2012, 135–136) mukaan ujoudesta tulee poikkeavaa ja aggressiosta sekä levottomuudesta normaalia, jos sallimme aggression lisääntymisen ja yhteiskunnan normien muuttumisen. Sen vuoksi keskustelu ennaltaehkäisystä on tärkeää. Olemme tehneet tämän opinnäytetyön siksi, että haluamme omalta osaltamme ehkäistä aggressiivisen käytöksen muuttumisen vaivihkaa normaaliksi toimintamalliksi ja tässä ehkäisytyössä varhaiskasvattajilla on mielestämme merkittävä rooli.

Opinnäytetyömme toimeksiantaja on Kouvolan kaupungin varhaiskasvatus, jossa panostetaan turvalliseen ja terveelliseen varhaiskasvatustyöhön, joka on oppimista edistävä ja kehittävä. Kouvolan varhaiskasvatussuunnitelmassa turvallisuuden tunne rakennetaan lapsen osallisuuden, vuorovaikutuksen ja läsnäolon sekä perheen kulttuurin, kielen ja katsomuksen osasista (Kouvolan varhaiskasvatussuunnitelma 2019, 6, 34). Työmme tavoitteena on muodostaa turvallisuuden ja ennaltaehkäisyn näkökulmasta työkaluja Kouvolan kaupungin varhaiskasvatukseen arkeen, jotta kenenkään lapsen ei tarvitsisi kärsiä turvattomuuden tunteesta päiväkodissa.

2 VARHAISKASVATUS

Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2021 varhaiskasvatukseen osallistui Suomessa 230 600 lasta. Päiväkotitoimintaan sekä perhepäivähoitoon osallistui 35 % alle 3-vuotiaista lapsista ja 87 % 3–5-vuotiaista lapsista. Painopiste on viime vuosina siirtynyt perhepäivähoidosta päiväkodissa annettavaan varhaiskasvatukseen ja enemmistö lapsista osallistuu kokopäiväiseen varhaiskasvatukseen. (Varhaiskasvatukseen osallistui... 2022.) Tarkastelemme tässä luvussa ensin varhaiskasvatusta velvoittavia asiakirjoja turvallisuusnäkökulma huomioiden ja sen jälkeen luomme lyhyen katsauksen varhaiskasvatuksen haasteisiin.

2.1 Ohjaavat asiakirjat

YK:n lasten oikeuksien sopimuksen 19. artikla tuo veloitteensa varhaiskasvatukseen ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin: lasta täytyy suojella kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, vahingoittamiselta sekä pahoinpitelyltä (Convention of the Rights of the Child 1989). Varhaiskasvatustilain mukaan ”varhaiskasvatuksen tavoitteena on varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö” (Varhaiskasvatustilain 540/2018, 3. §).

Varhaiskasvatustilain turvaamana lapselle tulee laatia henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma opetuksen, kasvun ja huolenpidon toteuttamiseksi. Suunnitelmaan kirjataan tavoitteet lapsen varhaiskasvatuksen mahdollistamiseksi. Varhaiskasvatussuunnitelma luodaan yhdessä ammattilaisten ja lapsen huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksen toteutumista ja tarkoituksenmukaisuutta arvioidaan ja tarkistetaan suunnitelma vähintään vuoden välein. (Varhaiskasvatustilain 540/2018, 23. §.) Varhaiskasvatussuunnitelman mukaan varhaiskasvatuksessa huolehditaan jokaisesta yhteisön jäsenestä sekä heidän fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta suojellaan väkivaltaisuukselta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä. (Opetushallitus 2022, 33.)

Myös Kouvolan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa turvallisuusnäkökulma huomioidaan laajasti läpi koko suunnitelman ja lapsen turvallisuuden, hyvinvoinnin ja oppimisen varmistaminen muodostaa oman kokonaisuutensa Kouvolan VASU-kartalla. Varhaiskasvatuksen jokaisessa yksikössä on paitsi

suunnitelmat lapsen suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirin-
nältä myös vuosittain auditoitava turvallisuussuunnitelma. (Kouvolan varhais-
kasvatussuunnitelma 2019, 11, 62.)

Varhaiskasvatussuunnitelman arvoperustaa ohjaavat periaatteet on määritelty
YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen, varhaiskasvatuslain ja YK:n vammaisten
henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaisesti. Varhaiskasva-
tussuunnitelman arvoperustan muodostavat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen
mielipiteen huomioiminen, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suoje-
luun, inklusiiviset periaatteet, lapsen syrjäntäkielto sekä yhdenvertaisen ja
tasa-arvoisen kohtelun vaatimus. Varhaiskasvatussuunnitelmaa ohjaavat ar-
vot ovat lapsuuden itseisarvo, ihmisenä kasvaminen, lapsen oikeudet, yhden-
vertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus, perheiden monimuotoisuus sekä ter-
veellinen ja kestävä elämäntapa. (Opetushallitus 2022, 22–23.)

2.2 Varhaiskasvatuksen haasteet

Suomalaisten lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen on vähäisempää
verrattuna muihin Pohjoismaihin ja useimpiin OECD-maihin (Karila ym. 2017,
9). Samanaikaisesti suomalaisella varhaiskasvatuksella on haasteita pärjätä
tämänhetkisen lapsimäärän kanssa. Ammattiliitto JHL:n vuonna 2021 suoritta-
man kyselyn mukaan varhaiskasvatuksemme on kriisiytynyt jatkuvan työvoi-
mapulan, avustavan henkilökunnan puutteen ja tukea tarvitsevien lasten mää-
rän vuoksi. Kyselyyn vastanneista ammattilaisista yli puolet kokee uupumusta
vähintään viikoittain. (Ammattiliitto JHL:n...2021.)

Kasvavista haasteista kertoo myös Julkisen alan työhyvinvointi -tutkimus vuo-
delta 2022, jossa varhaiskasvatuksen henkilöstön työkuormituksen koettiin li-
sääntyneen entisestään. Henkisen työkyvyn todettiin alentuneen erityisen pal-
jon alle 30-vuotiailla työntekijöillä, joista 27 % koki henkisen työkykynsä hei-
koksi. (Pekkarinen & Pulkkinen 2023, 14–15.)

Tutkimusten mukaan lasten haastava käyttäytyminen kuormittaa varhaiskas-
vatuksen henkilöstöä eniten. Haastava käytös voi olla esimerkiksi aggressii-
vistä ja uhmakasta käytöstä, voimakasta vilkkautta, vetäytymistä sosiaalisista

tilanteista sekä tunteenpurkauksia. (Ahonen 2017, 9.) Työssämme keskitymme ensisijaisesti aggressiiviseen käytökseen, miten se heikentää lasten turvallisuuden tunnetta ja mitä varhaiskasvatuksessa voidaan tehdä, jotta tilanteilta vältyttäisiin.

Henkilöstön pedagogisen osaamisen vaatimus nousee entisestään haasteellisessa tilanteessa, jotta yksittäisten lasten ja lapsiryhmän kehitys, oppiminen ja ihmisenä kasvaminen mahdollistuvat. Varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartta vuosille 2017–2030 korostaa kasvatusvuorovaikutuksen olevan varhaiskasvatustyön keskeinen ulottuvuus. Vuorovaikutuksen tulee olla laadukasta sekä lasten että heidän perheittensä kanssa. (Karila ym. 2017, 73–74.)

3 VUOROVAIKUTUS

Sosionomiopinnot ovat valmistaneet meitä ihmissuhdetyöhön, jossa kohtaaminen ja vuorovaikutus ovat suuressa roolissa. Ne ovat merkittävässä roolissa myös aggressiivisen lapsen kohtaamisessa ja aggressiivisten tilanteiden selvittämisessä. Lasten kanssa työskennellessä aidon kohtaamisen merkitys korostuu, sillä lapset tulkitsevat vuorovaikutustilannetta kokonaisuutena. Kehon asennolla, eleillä, ilmeillä, äänensävyllä ja -painolla, etäisyydellä ja kosketuksella on jopa suurempi merkitys kuin puhutulla kielellä. Lapsen vuorovaikutus häntä ympäröivän sosiaalisen todellisuuden kanssa on lapsen kehityksen ydin ja jokainen lapsi tarvitsee hyvää vuorovaikutusta päästäkseen osalliseksi sosiaalisiin yhteisöihin. (Ahonen 2017, 58–59.)

Vuorovaikutuksen laadun merkitys kasvaa silloin, kun lapsi tarvitsee tukea sosiaalisemotionaalisissa taidoissaan, joista yhtenä tärkeimpänä voidaan pitää itsesäätelytaitoa. Se tarkoittaa lapsen kykyä säädellä tunteitaan, käyttäytymistään sekä kognitiivista toimintaansa aina kunkin tilanteen vaatimalla tavalla. Kun taidot ovat vasta kehittymässä tai niissä on haasteita, se näkyy tunteiden ja käyttäytymisen yli- tai alisäätelynä. Alisäätelävä lapsi käyttäytyy esimerkiksi aggressiivisesti ja ylisäätelävä vetäytyy tilanteista pois. Erittäin haastavaa kehittyville itsesäätelytaidoille ovat voimakkaat tunteet, kuten viha tai pettymys. (Ahonen 2017, 18–20.)

Ahosen (2017, 60) mukaan ne, jotka tarvitsevat eniten tukea, joutuvat kokemaan torjuntaa vuorovaikutustilanteessa. On selvää, että lapsen aggressiivinen käytös haastaa kasvattajaa jo pelkästään sen vuoksi, että se saattaa pelottaa muita lapsia ja aikuisia. Aikuinen ei voi paineista huolimatta luovuttaa tai kääntää tilanteille selkäänsä. Päinvastoin aikuiselta vaaditaan tietoista sitoutumista ja runsaasti läsnäoloa, koska lapsen sosiaalisemotionaaliset valmiudet ovat vasta kypsymässä ja hän harjoittelee tunteitaan eikä toimi tahallaan väärin. Kaikkien tilanteessa olevien lasten turvallisen kehityksen kannalta on tärkeää, että aikuinen pystyy kohtaamaan lapsen voimakkaimmatkin tunteet käyttäytymällä rauhallisesti ja empaattisesti. Laadukkaan vuorovaikutuksen tulee olla jokaisen lapsen oikeus varhaiskasvatuksessa. (Ahonen 2015, 39, 185; Ahonen 2017, 66–67.)

Ahonen (2015) on tarkastellut väitöskirjassaan varhaiskasvattajien vuorovaikutuksellista ja pedagogista toimintaa haastavissa kasvatustilanteissa. Hän on lähestynyt vuorovaikutuksen laatua vuorovaikutukseen sitoutumisen käsitteen kautta. Tutkimuksen mukaan haastavissa kasvatustilanteissa nousi viisi erilaista varhaiskasvatuksen ammattilaisen ilmentämää vuorovaikutustapaa: lämmin, etäinen, ristiriitainen, tekninen ja välttelevä vuorovaikutustapa. (Ahonen 2015, 104.)

Varhaiskasvattajan tekemillä vuorovaikutuksellisilla ratkaisuilla on merkitystä paitsi haastavien tilanteiden etenemiseen myös lapsen emotionaaliseen hyvinvointiin. Kun aikuinen toteuttaa lämmintä vuorovaikutustapaa, hän on sitoutunut vuorovaikutukseen lapsen kanssa ja hän osoittaa tilanteen olevan hänellekin tärkeä. Kun lapsen tunteet ja tarpeet kohdataan empaattisesti, myös lapsi uskaltautuu vastavuoroiseen vuorovaikutukseen ja voimakas tunnereaktio alkaa hiipua. Vastaavasti etäinen vuorovaikutustapa aiheuttaa lapselle emotionaalista pahoinvointia, jonka seurauksena ja toistuessaan lapsi saattaa alkaa muodostamaan itselleen häirikön identiteettiä. (Ahonen 2015, 109, 184–186.)

Aikaisemmin mainitsimme tutkimusten osoittamasta varhaiskasvatuksen kriisiytymisestä ja henkilöstön kuormittuneisuudesta. Mikäli ammattilaiset kokevat kriisiytymisen seurauksena stressiä ja kuormittuneisuus pitkittyy, se vaikuttaa heidän kykyynsä toteuttaa laadukasta kasvatusta. Varhaiskasvatuksen henkilöstön kokemalla stressillä ja vuorovaikutuksen laadulla on yhteys esimerkiksi

lasten itsesäätelyn haasteiden ja itsesäätelyn kehittymisen kanssa, koska itsesäätely vahvistuu vuorovaikutustilanteissa (Sohlstén-Nederström ym. 2022, 197, 203).

Vuorovaikutuksen laadulla on yhteys paitsi lapsen tasapainoiseen sosioemotionaaliseen kehitykseen myös kielellisiin taitoihin ja itseluottamuksen sekä minäpystyvyyden rakentumiseen. Jos työolot koetaan haastavina ja uhkaavina eikä ammattilainen palaudu konfliktitilanteista tai huonon ilmapiirin aiheuttamasta stressistä, se aiheuttaa työntekijöille psykologista turvattomuutta. (Veijalainen 2023.) Jokaisella lapsella on oikeus kasvaa psyykkisesti turvallisessa ympäristössä, jolloin työolojen ja vuorovaikutuksen laadun heikentyminen on merkittävä turvallisuusuhka. Tarkastelemme varhaiskasvatuksen turvallisuuden osa-alueita työmme viidennessä luvussa.

Myös varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri muovautuu yhteisön vuorovaikutuksessa. Se rakentuu muun muassa arvoista ja periaatteista, oppimisympäristöistä ja työtavoista, vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä, yhteistyöstä ja sen eri muodoista, henkilöstön osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisteesta sekä johtamisrakenteista ja -käytännöistä. Kaikki päiväkodissa toimivat vaikuttavat toimintakulttuurin muodostumiseen ja toimintakulttuuri vaikuttaa yhteisön kaikkiin jäseniin. Lapset ottavat mallia kasvattajien tavoista toimia ja olla vuorovaikutuksessa ja omaksuvat samalla päiväkodin arvoja, asenteita ja tapoja. (Opetushallitus 2022, 31.)

4 AGGRESSION TUNTEESTA AGGRESSIIVISEEN KÄYTTÄYTYMISEEN

Tarkastelemme tässä luvussa aggression tunnetta ja aggressiivista käyttäytymistä. Aggressio on tunne, jolla on suuri merkitys ihmisen kasvussa ja kehityksessä. Se on muutosvoima, johon liittyy halu toimia ja sen tavoitteena on edistää ihmisen selviytymistä. (Riihonen & Koskinen 2020, 11–12.) Aggressio on parhaimmillaan myönteinen voimavara: se on itseensä uskomista, itsearvostusta, rohkeutta elää ja olla. Aggressio saa aikaan myös vihan, hyökkäyshalun, itsensä puolustamisen ja puoliensa pitämisen tunteet. Sillä reagoidaan ympäristöstä tuleviin voimakkaisiin ja häiriötä tuottaviin ärsykkeisiin. Aggressio mielletään usein negatiiviseksi tunteeksi, koska siihen liittyy muita tunteita,

joita ihmisen on vaikea käsitellä ja kohdata. Jos emme osaa hallita aggressioitamme, saamme aikaiseksi tuhoa ja onnettomuutta ja käytöksemme muuttuu aggressiiviseksi. (Cacciatore 2007, 17; Cacciatore 2008, 26.)

Riihonen & Koskinen (2020, 12) määrittelevät aggressiivisuuden teoksi, jolla vahingoitetaan toista tarkoituksellisesti vastoin tämän tahtoa. Aggressiivinen käytös voi olla laadultaan reaktiivista tai proaktiivista. Reaktiivinen aggressiivisuus lapsella voi olla tunnesäätelyn vaikeutta ja impulsiivisuutta, joka ilmenee raivokohtauksina tai tavaroiden heittelynä. Lapsi vastaa turhauttavaan tai provosoivaan tilanteeseen erittäin voimakkaasti raivostumalla, jos hän ei esimerkiksi ymmärrä toisen lapsen sosiaalista viestiä. (Ahonen 2015, 40; Riihonen & Koskinen 2020, 12, 22.)

Proaktiivista eli välineellistä aggressiivisuus on lapsella silloin, kun hän esimerkiksi ottaa lelun toiselta lyömällä tätä, jolloin lapsi saavuttaa jotakin aggressiivisesti käyttäytymällä. Jotta lapselle ei muodostuisi välineellisestä aggressiivisuudesta myönteistä kokemusta, aikuisen tulee johdonmukaisesti puuttua tilanteeseen joka kerta. Sama pätee toki myös reaktiiviseen aggressiivisuuteen. Lapsen tulee oppia, ettei mitään tavoitteita saavuta aggressiivisuuden avulla. (Keltikangas-Järvinen 2012, 148; Saarinen ym. 2023, 73.)

Aggressiivisuus voi olla luonteeltaan suoraa tai epäsuoraa. Suora aggressiivisuus on usein suoraa toimintaa ja ilmenee esimerkiksi huutamisena tai fyysisenä aggressiivisuutena, kuten tavaroiden heittelynä ja rikkomisena, lyömisena, puremisena, potkimisena tai nipistelynä. Pahimmillaan lapsi saattaa heittää toista painavilla esineillä, käydä toisen päälle, uhata teräaseella tai kuristaa toista. Epäsuora aggressiivisuus on esimerkiksi toisen ulostyöntämistä leikistä. (Ahonen 2015, 39; Riihonen & Koskinen 2020, 21; Saarinen ym. 2023, 71.)

Aggressiivisuuden muoto voi olla myös fyysistä tai kielellistä. Usein nuorempien henkilöiden aggressiivisuus on enemmän fyysistä kuin kielellistä. Pojat käyttävät tietysti ikävaiheessa tyttöjä enemmän fyysisiä aggressiivisuuden muotoja. Kuitenkin tytöt sekä pojat käyttävät lähes saman verran verbaalisia aggressiivisuuden muotoja. Fyysinen aggressiivisuuden muoto ilmenee esi-

merkiksi tönimisenä. Verbaalinen aggressiivisuus ilmenee sanallisena kiusaamisena, haukkumisena sekä puhumalla ilkeästi toiselle. (Viemerö 2006, 18–19.)

Eniten uhmakasta käyttäytymistä esiintyy 2–3-vuoden iässä, jolloin sitä siedetään ja se kohdistuu yleensä vanhempaan tai muuhun auktoriteettiin. Jos haastava ja hyökkäävä käytös jatkuu vielä uhmaiän jälkeen, käytöstä voidaan kutsua aggressiiviseksi. Merkkipaalu aggression määrässä on neljän vuoden ikä. Jos lapsi käyttäytyy aggressiivisesti 4–5-vuotiaana, on hyvin mahdollista, että hän toimii niin myös tulevana vuosina. Kouluikään mennessä lapsen aggressiosäätely on kehittynyt melko hyvin, mutta kuten tuonnempana tarkastelemme, temperamentilla, itsesäätelyllä ja tunnetaidoilla on merkitystä käyttäytymisen ilmenemiseen. (Ahonen 2017, 32–33; Cacciatore 2008, 22; Saarinen ym. 2023, 71.)

Keltikangas-Järvinen (2012, 135–136) on huolissaan aggressiivisuuden lisääntymisestä silloin, kun se koskee koko ikäluokkaa, koska se voi johtaa yhteiskunnan normien muuttumiseen. Lapsista tulee kyllä pärjääjiä, mutta selviytymisen keinot ovat aggressiivisia. Lasten tulee hallita puolensa pitäminen ja selviytyminen sen sijaan, että he kykenisivät ratkaisemaan ongelmia ja neuvottelemaan. Käsitys sosiaalisista taidoista muuttuu, jolloin ujous ja vetäytyminen ovat poikkeavaa käytöstä ja aggressiivisuudesta ja levottomuudesta tulee normi. Keltikangas-Järvinen pohjaa ajatuksensa tutkimuksiin, joiden mukaan liian varhainen päiväkotiin siirtyminen yhdistettynä pitkiin hoitopäiviin suurissa ryhmissä ovat riski lapsen kehitykselle ja ennustavat aggressiivista käytöstä. Muita riskitekijöitä ovat vaihtuvat tai epäpätevät hoitajat. (Keltikangas-Järvinen 2012, 133.)

4.1 Aggressiiviinen käytös päiväkodissa

Aggressiivinen käytös vaikuttaa jokaiseen ihmiseen, joka joutuu jollakin tavoin osallistumaan aggressiiviseen tilanteeseen päiväkodissa. Se vaikuttaa aggressiivista käytöstä ilmentävään lapseen itseensä, aggressiivisen käytöksen kohteeksi joutuneeseen lapseen tai sitä todistaneisiin toisiin lapsiin ja päiväkodin henkilöstöön. Ensinnäkin aggressiivinen käytös kuormittaa kasvattajia. Se hämmentää, jopa pelottaa ja luo veloitteen suojella ammattilaisen omaa ja

toisten lasten turvallisuutta sekä turvata aggressiivisesti käyttäytyvää lasta itseään. (Ahonen 2017, 32.)

Toiseksi aggressiivisuus ja väkivaltaisuus vaikuttavat toisten lasten tunteisiin, toimintaan ja ajatuksiin. Pelko, halveksunta, viha ja hämmennys aggressiivista lasta kohtaan ovat päälimmäisiä tunteita muissa lapsissa, mutta osa kokee myös kunnioitusta. Edellä mainitut tunteet saavat toiset lapset vetäytymään tai kieltäytymään yhteisistä leikeistä ja jättämään aggressiivisen lapsen yksin, jolloin ryhmän vastavuoroisuus vähenee. Toisaalta aggressiivisesti käyttäytyvä lapsi voi saada ihailua muilta lapsilta saaden heidät toimimaan haluamallaan tavalla, sillä jonkun mielestä väkivaltaisuutta ilmentävä lapsi voi näyttäytyä rohkeana tyyppinä. (Riihonen & Koskinen 2020, 27–28.)

Emme työssämme käsittele tarkemmin ympäristöstä johtuvia aggressiiviseen käytökseen vaikuttavia tekijöitä, kuten kotiolojen, erilaisten traumojen tai diagnoosien vaikutusta. Toki lapsen vireys- ja ravitsemustila, ympäristön tuttuus, tilojen meluisuus ja muiden seikkojen vaikutus tulee huomioida varhaiskasvatuksen arjessa. Varhaiskasvatuksen laadulla ja pedagogisella toiminnalla on kuitenkin suuri rooli aggressiivisten tilanteiden ratkaisemisessa tai niiden ennaltaehkäisemisessä, jolloin varhaiskasvattajilla tulee olla tietoa siitä, miten temperamentti, itsesäätely- ja tunnetaitojen puute vaikuttaa tilanteiden syntymiseen. Lapsen persoonallisuus kehittyy temperamentin ja kasvattajien vuorovaikutuksessa, joten on merkityksellistä, miten varhaiskasvatuksessa aggressiiviset tilanteet hoidetaan. (Keltikangas-Järvinen 2012, 94; Saarinen ym. 2023, 70.)

4.1.1 Temperamentti

Temperamentti on joukko erilaisia piirteitä, joita ovat esimerkiksi pelokkuus, häiriöherkkyys, arkuus, aktiivisuus, äkkipikaisuus sekä levottomuus. Temperamentti on valikoima henkilön synnynnäisiä taipumuksia, reaktiiviteetteja tai valmiuksia. Temperamenttia voidaan määrittellä usealla tavalla, mutta yhteistä määrittelyissä on se, että temperamentilla tarkoitetaan sitä, miten yksilö tilanteissa toimii ja reagoi. Jo varhaislapsuudessa on mahdollista havaita yksilöllisiä

siä temperamenttiulottuvuuksia, mutta ne muovautuvat ajan saatossa biologisten ja geneettisten tekijöiden sekä ympäristön vaikutuksesta. (Koivunen & Lehtinen 2015, 132; Riihonen & Koskinen 2020, 114.)

Temperamentilla on oleellinen merkitys lapsen sosiaalistumisen prosessissa. Temperamentti voi luoda omia haasteita lapsen kasvatuksessa, tunteiden hallinnassa sekä kasvatustoimissa, joissa pyritään vähentämään lapsen aggressioita. Temperamentin on ajateltu olevan suhteellisen pysyvä asia, mutta on havaittu, että varhaiskasvatusikäisten lasten kypsyemisellä on vaikutusta temperamenttiin. Lapsen temperamentti kehittyy lapsen kasvun ja kehityksen myötä. (Keltikangas-Järvinen 2012, 59–60.)

Lapsen ollessa aktiivinen ja temperamentiltaan sosiaalinen hänen ympärilleen syntyy paljon vuorovaikutustapahtumia. Aktiivinen lapsi on aina siellä, missä tapahtuu ja on kykenevä luomaan tilanteita ympärilleen. Tilanteet aiheuttavat haasteita, sillä pienellä lapsella olevat sosiaaliset taidot eivät vielä riitä jatkuvaan vuorovaikutustilanteiden hallintaan. Tällöin lapsi tarvitsee aikuisen ohjausta ja ennakoivaa rauhoittumista, jotta tilanne pysyy hallinnassa. Aikuisen tehtävä on rajoittaa lapsen kontaktien määrää, jotta vuorovaikutusta on sen verran, mitä lapsi kykenee sietämään. Lapsi ei osaa itse sanoittaa tapahtumia, vaan aikuisen tulee arvioida, milloin vuorovaikutusta on lapselle liikaa. (Keltikangas-Järvinen 2012, 59–60.)

4.1.2 Itsesäätely

Itsesäätely voidaan määritellä taidoksi hallita omaa käyttäytymistään sosiaalisten normien ja tilanteen mukaisesti (Saarinen ym. 2023, 79). Kun puhutaan tunteiden säätelystä, tarkoitetaan sisäistä kokemusta, tunteen voimakkuutta ja ilmaisemistapaa sekä käyttäytymistapaa, joka liittyy itse tunteeseen. Tunteiden säätely on lapselle tärkeä taito sosiaalisissa suhteissa myöhemmällä iällä. (Repo 2015, 26.)

Itsesäätelyä tarvitaan toiminnan sekä tunteiden säätelyyn. Sosiopsykologisesta näkökulmasta tarkastellessa pienillä lapsilla itsesäätely on riippuvainen aikuisen turvallisesta kiintymyssuhteeseen perustuvasta sekä sensitiivisestä ja

läsnä olevasta vuorovaikutuksesta. Tällaisessa vuorovaikutuksessa lapsi kokee, että hänen tarpeitansa, aloitteitaan sekä tunteitaan huomioidaan ja tuetaan joustavasti. Aikuisilta itsesäätelyn tukeminen edellyttää taitoa havaita lapsen yksilöllisiä ominaisuuksia niin persoonallisesti kuin kielellisten ja sosiaalisten kykyjen osalta. Aikuinen kykenee tarjoamaan lapselle riittävästi optimaalista tukea itsesäätelyyn, kun aikuisella on sensitiivinen ymmärrys ja vuorovaikutus lapsen kanssa. (Veijalainen 2020, 19–20.)

Keskeisimpiä varhaiskasvatuksen tehtäviä on opettaa lapsia hallitsemaan omia kielteisiä tunteitaan sekä kehittää heidän taitojansa itsesäätelyssä. Jotta lapset oppivat näitä taitoja, on vertaisryhmä keskeisessä roolissa varhaiskasvatuksessa. Aikuisen rooli on merkittävä taitojen opettamisessa sekä oppimisessa. (Repo 2015, 27.)

Itsesäätelytaitojen kehittyminen on tutkimusten mukaan sukupuolittunutta ja poikien on todettu käyttäytyvän impulsiivisemmin sekä aggressiivisemmin. (Sohlstén-Nederström ym. 2022, 203). Myös Veijalainen (2020, 61) toteaa väitöskirjatutkimuksessaan poikien heikon itsesäätelytaidon saattavan liittyä emotionaalisiin tekijöihin, kuten aggressiivisuuteen. Toisaalta hän epäilee itsesäätelyn sisältävän sukupuolistereotyyppioita ja niihin kohdistuvan asenteita ja arvoja, mikä voi johtaa siihen, että pojat joutuvat useammin hankaluuksiin varhaiskasvatuksessa. Lisäksi Veijalainen (2020, 62) epäilee, josko tytöiltä ja pojilta odotetaan ja sallitaan erilaisia tunneilmaisuja varhaiskasvatuksessa, kun sen sijaan tulisi rohkaista ja sallia lasten ilmaista tunteitaan monipuolisesti sukupuoleen katsomatta.

Repo (2015, 26) mainitsee, että jos lapsi pystyy kontrolloimaan omaa itseään ja käyttäytymistään ja hänellä on tasainen tunne-elämä, se ennakoii hyvää sosiaalista käyttäytymistä. Jos lapsella on heikko kontrolli sekä haasteita tunteiden säätelyssä, ilmenee se negatiivisesti sosiaalisissa suhteissa ja käytöksessä. Todettua on myös, että pienen lapsen kyvyttömyys impulsiivisuuden säätelyssä voi ennustaa myöhempiä käytöshäiriöitä.

4.1.3 Tunnetaidot

Tunne on välitön reaktio, joka luodaan kohtaamalla tai ajattelemalla jotain asiaa, paikkaa tai henkilöä. Ihmiset viestittävät tunteiden avulla aina jotakin, jolla on oleellinen merkitys elämässä. Tunteiden avulla teemme mukavia asioita, jotta elämä pysyy mielekkäänä. Tunteet ovat myös suojaavia tekijöitä elämässämme. Niiden avulla havainnoimme ympäristön vaaroja, kuten osaamme varoa liikenteessä. Toimintavalmiutemme muuttuvat tunteiden avulla – kehomme pakenee pelon avulla, puolustaudumme vihan avulla ja surun avulla kykenemme luopumaan asioista. Tunteet vaikuttavat myös havaitsemis- ja ajattelutoimintoihin. (Nurmi 2013, 16.)

Lapsen tunteiden ilmaisun ja niiden säätelytaitojen kehityksen merkittävä tekijä on lapsen ja vanhemman kiintymyssuhde, joka tulisi luoda jo varhain. Lapsen aistit, motorinen kehitys sekä aivot vaativat riittävän määrän lapseen viritäytyvää vuorovaikutusta. Lapsi tarvitsee siis hoidon ja huolenpidon lisäksi mielekästä toimintaa mielelle, jotta tunteet ja niiden säätelyn on mahdollista kehittyä. (Nurmi & Schulman 2013, 29–30.)

Eräs sosioemotionaalisisista taidoista on mielen teoria, joka voidaan määritellä valmiudeksi ymmärtää, mistä näkökulmasta toiset ihmiset hahmottavat eri tilanteita. Noin nelivuotiaana lapsen mielen teoria kehittyy ja hän alkaa ymmärtää tekijöitä, jotka vaikuttavat tunteisiin. Hän oppii ennakoimaan omia ja toisten tunnetiloja ja ymmärtää, milloin häntä itkettää herkemmin tai mistä toinen ilahtuu. Yhteisleikki edellyttää mielen teorian riittävää kehittymistä, jotta riitatileteet kyetään ratkaisemaan ja toisten lasten näkökulmien huomioiminen onnistuu. (Saarinen ym. 2023, 69, 76, 83–84.)

Päiväkoti on paikka, jossa lapset opettelevat ryhmässä toimimista ja siellä usein vahvat tunteet nousevat pintaan. Osa lapsista näyttää tunteensa voimakkaasti, mutta osa lapsista vetäytyy pitäen tunteensa sisällään. Lapsen koikiessa näitä tunteita hän saattaa kostaa tekijälle tai osoittaa vahvat tunteensa toiselle lapselle. Näissä tilanteissa lapsi tarvitsee aikuisen apua. Lapset tarvitsevat kokemuksen aikuisen kyvystä sekä tavasta nähdä haastavia tilanteita ja kuinka aikuinen selvittää ne. Jos tilanteisiin puututaan ajoissa, sillä estetään

tilanteiden kasvaminen pitäen ne hallinnassa. Lasten tunnetaitojen kehittymisen avainasemassa ovat vertaisryhmät, joissa lapsilla on mahdollisuus testata taitojaan tasa-arvoisessa suhteessa. Aikuisen ja lapsen suhde on asymmetrinen. Lapsi on siis aikuisesta riippuvainen, jotta kykenee selviytymään erinäisistä tilanteista. Aikuisen tehtävänä on ajatella lapsen puolesta ja yhdessä sekä säädellä lapsen impulsseja ja tunteita. Näitä lapsi ei vielä itsenäisesti kykene hallitsemaan. (Nurmi & Schulman 2013, 40–41.)

Kouvolan varhaiskasvatussuunnitelmassa painotetaan, kuinka varhaiskasvatuksen ammattilaiset ovat lasten apuna tunteiden säätelyn harjoittamisessa. Lapsen innostuessa aikuinen vastaa iloisesti lapselle ilmaisten siten ymmärrystä ja empatiaansa. Lapsen tuntiessa suuttumusta tai vaikeita tunteita on aikuisen tärkeää osata antaa lapselle empatiaa ja kokea lapsen viha, mutta aikuinen ei voi tilanteessa olla vihainen itse. (Kouvolan varhaiskasvatussuunnitelma 2019, 34.)

4.2 Aggressiiviseen käytökseen vastaaminen

Kaikenlaisten rangaistusten käyttämistä aggressiivisesti käyttäytyvää lasta kohtaan tulee harkita. Riihonen & Koskinen (2020, 192) toteavat, etteivät lapset opi rangaistuksista mitään, koska ne eivät kerro lapselle oikeaa toimintatapaa. Rangaistukset ovat lapsen kehittyville aivoille haitallisia eivätkä edistä lapsen mielenterveyttä tai kehitystä. Mikäli lapsi ilmentää vääränlaisia toimintatapoja, hänelle tulee sen sijaan opettaa keinoja, miten toimia toisten ihmisten kanssa erilaisissa tilanteissa, kuten miten leikkiin liitytään, miten toinen huomioidaan ja miten harjoitetaan itsehillinnän taitoja (Repo 2013, 150).

On mielenkiintoista, että esimerkiksi jäähyenkistä löytyy kirjallisuudessa kaksi eri kantaa. Cacciatoren (2008, 44) mukaan lapsen tuhoavuuden voi pysäyttää osoittamalla tälle jäähyapaikan, jonne lapsi voi tarvittaessa itse vetäytyä tai jonne lapsen voi viedä, mikäli hän toimii tai on lähellä toimia väärin. Repo (2013, 150–154) puolestaan mainitsee jäähyenkin olevan behavioristiseen oppimis- ja opettamistyyliin perustuva rangaistusmenetelmä, jonka käyttämisestä ei tue mikään tutkimus. Jäähy antaa pikemminkin mallin ja esimerkin aikuisen empatiakyvystä tai tässä tapauksessa sen puutteesta. Revon mukaan jäähy on kuitenkin melko yleinen rangaistuskäytäntö päiväkodeissa. Myös

Ahonen (2015, 161) nimeää väitöstutkimuksessaan jäähypenkin häpeäpenkiksi, jossa korostetaan lapsen epäonnistumista. Jos tilanteeseen lisäksi liittyy epäloogisuutta, kuten epätasa-arvoista toteutusta, lapsi jää hämilleen jäähytilanteissa.

Mikäli lapsi käyttäytyy ryhmätilanteessa uhkaavasti ja niin, että toiset ovat vaarassa, lapsi voidaan siirtää tilasta pois aikuisen kanssa toiseen tilaan, jossa hän voi rauhoittua. Aikuisen empaattisuuden on todettu tilanteissa olevan suoraan yhteydessä lapsen kykyyn rauhoittua. Viimeinen vaihtoehto on kiinni pitäminen, mikäli käyttäytyminen uhkaa lapsen omaa tai muiden lasten fyysistä turvallisuutta. Kiinni pitäminen on rajoittava keino, jonka käyttämiseen päiväkodissa tulee olla selkeä ohjeistus. Vasta kun tilanne on täysin rauhoittunut, käydään aggressiivista käytöstä aiheuttanut asia läpi lasta ymmärtäen ja lapsi hyväksyen. Lapselle tulee selkeästi kertoa, ettei tekoja hyväksytä, mutta lapsi on edelleen kaikille arvokas ja tärkeä. (Ahonen 2017, 34–36.)

Saarinen ym. (2023, 74) toteavat positiivisten kasvatustrategioiden ja lapsen palkitsemisen positiivisesta ja ystävällisestä käyttäytymisestä olevan tehokkaimmat tukikeinot aggressiivisesta käytöksestä poisoppimiseen. Aggressiivista käytöstä vähentävät myös johdonmukainen ja rakentava tapa asettaa rajoja sekä päivittäinen tapa ilmaista välittämistä ja lämpöä. Varhaisella puuttumisella on merkitystä väkivaltaisen käytöksen loppumiselle. (Riihonen & Koskinen 2020, 54–56.)

Jotta kasvattajat pystyvät auttamaan aggressiivisesti toimivaa lasta, lapsi tarvitsee aikuisia, jotka ymmärtävät, että lapsen on haastavaa tai lähes mahdotonta toimia tilanteessa toisin kyseisellä hetkellä. Lapsi ei tilanteessa osaa tai kykene toimimaan toisin. Lapsi tekee siinä hetkessä parhaansa. On kuitenkin totta, että lapsen tulee vähitellen oppia taitoja tulevaisuutta varten, jotta väkivaltaisuus vähenee. Lapsen tulee saada apua ja tukea haasteisiinsa, jotta ennaltaehkäistään mahdollinen riski lisääntyneelle rikollisuudelle ja päihdeongelmille tulevaisuudessa. (Riihonen & Koskinen 2020, 56.)

5 TURVALLISUUDEN OSA-ALUEET VARHAISKASVATUKSESSA

Turvallinen varhaiskasvatusympäristö sisältää fyysisen, sosiaalisen, psyykkisen ja pedagogisen turvallisuuden käsitteet. Fyysinen turvallisuus tarkoittaa turvallista ja terveellistä kasvu- ja oppimisympäristöä, johon kuuluu rakennusten, rakenteiden, kalusteiden, laitteiden ja teknisten järjestelmien turvallisuus. Fyysinen turvallisuus käsittää myös turvallisen lähiympäristön liikenne- ja liikunta-alueineen sekä lähimetsineen. (Kasvatuksen ja... s.a.; Ranta & Martikainen 2019, 13.)

Sosiaalisen turvallisuuden osa-alueita ovat osallisuuteen, osallistumiseen ja vuorovaikutukseen liittyvät asiat. Päiväkodin henkilöstön velvollisuutena on varmistaa, että lapsella on mahdollisuus kuulua joukkoon ollen osa yhteisöä. Psyykinen turvallisuus on lapsen turvallisuuden ja turvattomuuden tunteen kokemusta. Psyykkisesti turvallisessa kasvu- ja oppimisympäristössä lapsi voi harjoitella kaikenlaisten tunteiden ilmaisua luotettavan ja turvallisen aikuisen avulla. (Kasvatuksen ja... s.a.; Ranta & Martikainen 2019, 13.)

Pedagogisen turvallisuuden osa-alueet on koottu kuvaan 1.

Kuva 1. Pedagogisen turvallisuuden osa-alueet (Pedagoginen turvallisuus s.a.)

Kuten kuvasta 1 ilmenee, pedagoginen turvallisuus on monitasoinen kokonaisuus. Pedagoginen turvallisuus koostuu turvallisesta kasvu- ja oppimisympäristöstä, siellä toimivista lapsista ja aikuisista sekä heidän välisistä verkostoistaan ja toiminnoistaan. Pedagogiseen turvallisuuteen sisältyy lisäksi turvallisuuteen liittyvää tutkimusta, turvallisuuskasvatusta ja turvallisuuskulttuurin rakentamista tukevia asiakirjoja. (Kasvatuksen ja... s.a.) Opinnäytetyöllämme osallistumme pedagogisen turvallisuuden rakentamiseen. Tarkastelemme tämän luvun loppuosassa turvallisuuden tunnetta ja sen luomisen edellytyksiä.

Varhaiskasvatuksessa lapsella tulee olla tunne, että muiden lasten kanssa on mukavaa ja hyvä olla. Lapsella on oltava mahdollisuus luottaa ihmisiin. Jotta lapsi voi näin kokea, tulee hänellä olla riittävästi positiivisia vuorovaikutuskemuksia lasten ja aikuisten kanssa. Tunne edellyttää emotionaalisesti turvallista ilmapiiriä. Turvaton ryhmä sisältää enemmän konflikteja ja kiusaamista kuin turvallinen ryhmä. Ryhmässä, jossa havaitaan paljon kiusaamista sekä riitoja, syntyy herkemmin aggressioita muodostaen siitä uuden normaalin. Kiusaaminen toimii silloin keinona, jolla pyritään hakemaan valtaa ryhmässä. Kun etsitään keinoja kiusaamisen vastaisessa työssä, on turvallinen ilmapiiri merkittävässä asemassa lapsiryhmässä. (Repo 2015, 128–129.)

Turvallisuuden tunteen luomisen vastuu on aina kasvattajalla varhaiskasvatuksessa. Kasvattajien vastuulla on luoda sellainen kasvu- ja oppimisympäristö, jossa lapsi kykenee suuntaamaan voimavaransa odotettuun toimintaan. Jotta lapsi kykenee toimimaan parhaansa mukaan, tulee hänellä olla hyvä ja turvallinen olo varhaiskasvatuksessa. Myös kasvattajan turvallisuuden tunteella on merkitystä. Jotta kasvattaja pystyy hoitamaan kasvatuksellisen työnsä, tulee hänellä olla työkentällään turvallinen tunne. Kun kasvatusympäristö on turvallinen, voivat sekä lapset että kasvattaja hyvin. (Hurme & Kyllönen 2014, 23.)

Turvallinen ilmapiiri on edellytyksenä sille, että ryhmässä voidaan toteuttaa positiivista yhteistoimintaa. Jokaisella lapsella tulee olla tunne, että häntä arvostetaan ja kunnioitetaan. Lasten on luotettava siihen, että aikuinen on vastuussa ryhmästä ja toiminnasta. Jos valta siirtyykin lapsille, synnyttää se turvattomuuden tunnetta ilmapiiriin ollen hyvin raskasta lapsille. Turvallisuuden tunteen kohottamista voidaan rakentaa me-hengen vahvistamisella. Huumori

voi toimia me-hengen vahvistamisessa. Ryhmään on tärkeää luoda iloinen ilmapiiri ja se on mahdollista huumorin avulla, joka vaikuttaa myös lasten osallisuuden kokemukseen. Ilmapiirin muuttuessa sellaiseksi, että aikuiset ja lapset ovat samalla puolella, auttaa se myös kiusaamisen ehkäisyssä. (Repo 2015, 128–129.) Varhaiskasvatuksessa kasvattaja voi vaikuttaa ryhmän turvallisuuden tunteeseen ennakoimalla ja ennaltaehkäisemällä turvallisuutta horjuttavia asioita (Hurme & Kyllönen 2014, 40).

Kouvolan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman mukaan lapsi kokee olonsa turvalliseksi silloin, kun varhaiskasvattajat huomioivat lapsuuden itseisarvon arjessa. Lapsi kohdataan ja hyväksytään sellaisena kuin hän on ja kasvattajat ovat ystävällisiä, kannustavia ja rohkaisevia. Kouvolassa varhaiskasvatuksen perusta luodaan ennen kaikkea huolehtimalla lapsen turvallisuuden tunteista ja perustarpeista. Varhaiskasvatussuunnitelmassa osallisuuden perustana on, että lapsi kokee olevansa turvassa ja hänet kohdataan varhaiskasvatuksessa. Lapsen perustarpeet tulevat täytetyiksi. (Kouvolan varhaiskasvatussuunnitelma 2019, 21, 32, 34.)

Kouvolan varhaiskasvatussuunnitelmassa painotetaan lisäksi vuorovaikutuksen, läsnäolon ja turvallisuuden tunteen merkitystä. Lapsella turvallisuuden tunne perustuu turvalliseen kiintymyssuhteeseen. Kun lapsi hyväksytään oman itsensä, auttaa se lasta luomaan psyykkistä turvallisuutta. (Kouvolan varhaiskasvatussuunnitelma 2019, 34.)

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Opinnäytetyömme prosessiin kului kokonaisuudessaan aikaa noin kymmenen kuukautta. Aloitimme työmme suunnittelun toukokuussa 2023. Toimeksiantaja vahvisti halunsa toimia työmme tilaajana kesäkuussa, jolloin myös aihe-ehdotuksemme hyväksyttiin. Keräsimme materiaalia tutkimuksemme teoreettiseen viitekehykseen pääasiassa kesäkuukausien aikana. Osallistuimme opinnäytetyön suunnitelmaseminaariin elokuussa 2023, jonka jälkeen haimme tutkimuslupaa Kouvolan kaupungilta ja teimme sopimuksen opinnäytetyöstä. Tutkimuslupa tuli voimaan 20.9.2023, jonka jälkeen Webropol-kyselylomake julkaistiin. Kun vastausaika kyselyyn oli sulkeutunut, aloitimme tutkimuksen ana-

lyysivaiheen. Opinnäytetyön väliseminaariin osallistuimme marraskuussa. Tutkimuksen tulokset ja johtopäätökset kirjasimme opinnäytetyön raporttiin joulukuun puoleen väliin mennessä. Jätimme opinnäytetyön esitarkastukseen joulukuussa 2023 tarkoituksenamme esittää työmme päättöseminaarissa alkuvuonna 2024.

6.1 Tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Kysyimme Kouvolan kaupungin varhaiskasvatuspäälliköltä mahdollisuutta ryhtyä tutkimuksemme tilaajaksi ja saatuamme myönteisen vastauksen, sovimme hänen kanssaan yhteisesti raamit, joiden mukaan tutkimusta lähdettiin toteuttamaan. Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää varhaiskasvatuksen opettajien näkemyksiä ja kokemuksia lasten kohtaamasta aggressiivisuudesta ja tavoitteena oli muodostaa turvallisuuden ja ennaltaehkäisyyn näkökulmasta ymmärrystä ja työkaluja varhaiskasvatuksen arkeen.

Päädyimme työssämme lopulta kahteen tutkimuskysymykseen, joilla rajasimme melko laajaa aihetta. Valitsemamme kysymykset olivat sellaisia, joiden avulla uskoimme saavamme vastauksia tärkeiksi kokemiimme ja meitä kiinnostaneisiin teemoihin, mutta joista myös toimeksiantajamme voisi hyötyä saadessaan varhaiskasvatuksen opettajilta tuoreita ajatuksia ja pohdintoja ilmiöön liittyen. Opinnäytetyömme tutkimuskysymykset olivat:

1. Miten varhaiskasvattajat luovat lapsille turvallisuuden tunteen päiväkodissa?
2. Miten varhaiskasvattajat ennaltaehkäisevät aggressiivisiä tilanteita?

6.2 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyömme oli laadullinen eli kvalitatiivinen. Laadulliseen tutkimukseen sisältyy suunnittelu, tiedonkeruu, aineiston analyysi sekä tulkinta (Kananen 2010, 42). Laadullinen menetelmä oli työllemme luonteva valinta, koska tutkimuskohteemme oli ihminen ja tutkittava ilmiö perustuu ihmisen hyvinvointia edistäviin tai vähentäviin tekijöihin. Tutkimme kasvattajien kokemuksia lasten kohtaamasta aggressiivisuuden ilmiöstä.

Työmme kuuluu fenomenologishermeneuttisen tutkimusperinteen alle, sillä kokemuksen, merkityksen ja yhteisöllisyyden käsitteet ovat työssämme läsnä. Tutkimuksemme avulla pyrimme ymmärtämään ja oivaltamaan aggressiivisuuden ilmiötä tehden samalla omaa tulkintaamme aiheesta. Olemme kasvaneet tietyn yhteisön jäseniksi ja yhteisöllisyys vaikuttaa siihen, minkälaisia merkityksiä annamme asioille. Oma ymmärryksemme aiheesta lisääntyi ilmiön teoriaan perehtyessä ja tutkimusaineiston avulla pyrimme käsitteellistämään ilmiötä ja tekemään sitä näkyväksi. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 37–41.)

6.3 Tutkimusaineisto

Päädyimme tekemään Kouvolan kaupungin varhaiskasvatuksen opettajille laadullisen kyselytutkimuksen Webropol-kyselytyökalun avulla. Ennen kyselymme laatimista perehdyimme kattavasti aiheen teoreettiseen viitekehykseen. Kyselylomakkeen laadimme huolellisesti, jotta saimme muodostettua siitä selkeän ja monipuolisen kokonaisuuden. Tutkimuksemme aineistonkeruumenetelmässä oli lomakehaastattelun piirteitä, joita Tuomi & Sarajärven (2018, 87) mukaan voidaan käyttää myös laadullisessa tutkimuksessa. Kysyimme lomakkeella tutkimuksen tarkoituksen ja ongelmanasettelun kannalta vain sille merkityksellisiä kysymyksiä.

Kyselylomakkeen rakenne koostui yhdestä monivalintakysymyksestä ja viidestä avoimesta kysymyksestä, joihin varattiin riittävästi vastaustilaa. Avoimista kysymyksistä yksikään ei ollut vastaajille pakollinen. Lähetimme valmiin sähköisen kyselylomakkeen linkin ja saatekirjeen varhaiskasvatuspäällikölle. Hän lähetti kyselyn eteenpäin 220 varhaiskasvatuksen opettajalle Wilma-tiedotteena. Vastausaikaa oli kolme viikkoa. Kyselylomakkeen kysymykset löytyvät opinnäytetyömme liitteestä 1. Kyselylomakkeen saatekirje varhaiskasvatuksen opettajille löytyy opinnäytetyömme liitteestä 2.

Kyselylomakkeen monivalintakysymys oli ainoa taustakysymyksemme ja se koski vastaajan koulutusta. Olimme etukäteen ajatelleet, että koulutuksella olisi merkitystä vastausten sisältöihin, mutta tätä emme pystyneet todentamaan. Koska koulutuksella ja vastauksilla ei näkynyt korrelaatiota, emme lainkaan huomioineet taustakysymystä tutkimustulosten raportoinnissa. On myös

mahdollista, että vastausprosentti jäi liian pieneksi, jotta olisimme pystyneet osoittamaan asioiden välisen yhteyden.

Kouvolassa työskentelee 220 varhaiskasvatuksen opettajaa, joista 14 vastasi kyselyymme. Vastausprosentti oli 6,4. Kaikki 14 vastaajaa vastasivat kysymyksiin numero 1, 2, 3 ja 5. 13 vastaajaa vastasi kysymykseen numero 4 ja 11 vastaajaa vastasi kysymykseen numero 6. Saimme siis lähes kaikkiin kysymyksiin vastaukset jokaiselta vastaajalta, vaikka avoimet kysymykset olivat vapaaehtoisia. Lyhin vastaus kokonaisuudessaan kaikkiin kysymyksiin oli pituudeltaan 52 sanaa ja pisin vastaus kokonaisuudessaan kaikkiin kysymyksiin 598 sanaa. Tuomen & Sarajärven (2018, 98) mukaan aineiston koko ei ole oppinäytetyön merkittävin kriteeri ja laadullisissa tutkimuksissa aineiston koko on pääsääntöisesti pieni verrattuna määrälliseen tutkimukseen. Oleellista on se, että ne ihmiset, keneltä tietoa kerätään, ovat riittävän tietoisia asiasta ja heillä on siitä kokemusta. Voimme pitää varhaiskasvatuksen opettajia sopivina vastaamaan kyselyymme.

6.4 Tutkimuksen analyysivaihe

Käsittelimme kyselyaineiston aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Analyysin suorittamista helpotti se, että aineisto oli valmiiksi kirjoitettu lauseiden muotoon. Vastaajat olivat vastanneet pohtien pitkillä ja selkeillä lauseilla avoimiin kysymyksiimme. Kokonaisuudessaan saamamme aineisto oli selkokielistä tekstiä, jota meidän oli helppo ymmärtää ja analysoida. Emme jääneet pohtimaan vastauksia, vaan ymmärsimme, mitä vastaajat halusivat kertoa.

Teimme ensimmäisen luokittelun värikoodaamalla kyselyaineiston tutkimuskysymysten mukaisesti, jotta tunnistaisimme aineistosta ne asiat, mistä olemme tutkimuksessamme kiinnostuneita. Samalla karsimme aineistosta kaiken epäolennaisen pois, kuten vastaukset, joissa viitattiin varhaiskasvatushenkilöstön itsensä kokemaan ja kohtaamaan aggressiivisuuteen. Edellä mainitussa oli kyse pelkistämisestä eli redusoinnista, joka on sisällönanalyysin ensimmäinen vaihe (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122–123).

Sisällönanalyysin klusterointi- eli ryhmittelyvaiheessa kävimme aineistosta koodatut alkuperäisilmaukset läpi huolellisesti. Tuomi & Sarajärven (2018,

124) mukaan klusteroinnissa aineistosta pyritään löytämään samankaltaisuuksia tai eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Ryhmittelimme ja yhdistimme samaa ilmiötä kuvaavat käsitteet eri luokiksi. Näistä luokista muodostui alaluokat. Alaluokat nimesimme käsitteellä, joka parhaiten kuvasi luokan sisältöä. Käytimme myös tässä vaiheessa värikoodausta apuna.

Tuomi & Sarajärvi (2018, 124) toteavat, että luokittelua tehtäessä luokitteluyksikkönä voi olla esimerkiksi tutkittavan ilmiön piirre, ominaisuus tai käsitys. Luokittelua tehdessämme aineisto tiivistyi, koska sisällytimme yksittäiset teki- jät ylempiin käsitteisiin. Klusteroinnissa rakennetaan pohja kohteena olevan tutkimuksen perusrakenteelle ja alustavasti kuvaillaan tutkittavaa ilmiötä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 124).

Analyysissä klusterointia seuraa abstrahointi eli käsitteellistäminen. Klusteroinnin voidaan katsoa olevan osa abstrahointia ja tässä tutkimuksessa alaluokista muodostettiin suoraan yhdistävät luokat ilman ylä- tai pääluokkia. Analyysin teon aikana oli tärkeää tarkkailla, että aineistossa säilyi polku alkuperäisdataan. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 125–127.) Aineistosta nostimme lopulta tärkeimmiksi neljä teemaa, joita tarkastellaan työmme seitsemännessä luvussa.

7 TUTKIMUSTULOKSET

Tässä luvussa käydään läpi aineiston analyysiin perustuvat tutkimustulokset. Etsimme opinnäytetyössämme kyselytutkimuksen avulla vastauksia seuraaviin tutkimuskysymyksiin: miten varhaiskasvattajat luovat lapsille turvallisuuden tunteen päiväkodissa ja miten varhaiskasvattajat ennaltaehkäisevät aggressiivisiä tilanteita?

Aineistosta nousi neljä eri teemaa, joiden avulla pyrimme vastaamaan tutkimuskysymyksiimme. Käsittelemme tässä luvussa näitä teemoja, jotka ovat: varhaiskasvatuksen monitasoinen laadukas vuorovaikutus, varhaiskasvattajien ammatillinen osaaminen, varhaiskasvatuksen arvopohjasta nouseva toimintakulttuuri ja toimintaa ohjaavat resurssit.

7.1 Varhaiskasvatuksen monitasoinen laadukas vuorovaikutus

Ahosen (2015, 168) väitöstutkimuksen mukaan keskeisimmät pedagogiset toimintatavat haastavissa kasvatustilanteissa ovat vuorovaikutuksen laatu, pienryhmätoiminta, ennakointi, positiivinen palaute ja varhaiskasvattajan reflektio suhteessa omaan työhönsä. Tärkein yksittäinen tekijä haastavien kasvatustilanteiden käsittelyssä on vuorovaikutuksen laatu. Myös opinnäytetyössämme tärkein tutkimuskysymyksiä yhdistävä tekijä oli vuorovaikutuksen merkityksellisyys. Vuorovaikutuksen tulee ilmentää laadukkuutta ennen kaikkea kasvattajan ja lasten välillä, mutta myös varhaiskasvatuksen tiimin jäsenten ja muiden varhaiskasvatuksen aikuisten välillä sekä lisäksi varhaiskasvattajien ja lasten vanhempien välillä.

Vuorovaikutuksen laadun tarkastelussa tämän opinnäytetyön tuloksista nousee esille erityisesti läsnäolo. Lapsilla on oikeus aikuisen aitoon läsnäoloon ja sensitiiviseen kohtaamiseen varhaiskasvatusympäristössä. Lapsen tulee voida lähestyä aikuista helposti. Aito läsnäolo on edellytys laadukkaalle vuorovaikutukselle varsinkin silloin, kun kyse on lapsen aggressiivisesta käytöksestä ja tilanteen selvittämisestä, lapsen kohtaamasta aggressiivisuudesta tai asian kertomisesta vanhemmille. Tulosten mukaan aikuisen läsnäololla on merkitystä lapsen mahdollisuuteen kokea olonsa turvalliseksi ryhmässä. Aikuisella tulee olla kykyä pysähtyä tilanteen äärelle ja saada tukea muulta tiimiltä, jotta lapsille voidaan toteuttaa laadukasta varhaiskasvatusta.

Vuorovaikutus on tilanteen selvittämisen ytimessä: sensitiivinen aikuinen, joka on läsnä ja jolla on aikaa.

Ahonen (2015 168–169) toteaa väitöskirjassaan kasvattajan ilmentämän vuorovaikutuksen laadun peilautuvan lapsen käytökseen. Aikuisen tulee kyetä säädellä omia mahdollisesti voimakkaitakin tunteitaan haastavissa kasvatustilanteissa ja pysyä turvallisena sekä rauhallisena aikuisena. Myös opinnäytetyömme tulosten mukaan itsesäätelytaitoja ja sosiaalisia taitoja opitaan päiväkodin arjessa vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Veijalaisen (2020, 19–20, 61) mukaan aikuisen vuorovaikutuksen laadulla ja lapsen itsesäätelytaitojen kehityksellä on yhteys. Itsesäätelytaitojen kehitys puolestaan vaikuttaa siihen, miten osaamme käsitellä aggression tunnetta ja miten ilmennämme sitä käytöksessämme. Ahosen (2017, 20–21) mukaan tunteitaan alisäätelevä lapsi voi

käyttäytyä aggressiivisesti, jolloin aikuisen rooli lapsen käyttäytymisen tukemisessa on keskeinen.

Kyselyaineiston analyysin perusteella varhaiskasvatuksen laadukas vuorovaikutus tarkoittaa sitä, että aikuisella on kykyä keskustella lapsentasoisesti ja aikuinen kykenee sanoittamaan selkeästi tilanteita lapsille. Yksittäiset sanavalinnat ovat tärkeitä. Vaikeistakin asioista tulee pystyä keskustelemaan rauhallisesti ja niistä täytyy kyetä sopimaan. Kasvattajilla tulee olla ratkaisukeskeinen ja avoin keskusteluyhteys vanhempien kanssa ja huoltajien toiveita tulee kunnioittaa. Varhaiskasvatuksen laadukas vuorovaikutus tehdään kasvattajan ympärillä olevan tiimin, muiden päiväkodissa työskentelevien ja esihenkilöiden avulla sekä myötävaikutuksella. Vuorovaikutuksella luodaan sosiaalista turvallisuutta (Sosiaalinen turvallisuus s.a.).

7.2 Varhaiskasvattajien ammatillinen osaaminen

Opinnäytetyön tulosten perusteella varhaiskasvattajien ammatillisella osaamisella on merkittävä rooli aggressiivisten tilanteiden ennaltaehkäisyssä ja turvallisuuden tunteen luomisessa. Edellisessä alaluvussa tarkasteltu laadukas vuorovaikutus on luonnollisesti osa ammatillisuutta, mutta emme käsittele sitä enää tässä alaluvussa erikseen.

Ennakointi oli tulosten perusteella tärkeä tekijä aggressiivisten tilanteiden hallinnassa ja osa ammatillista osaamista. Ennakoinnilla ymmärrämme tässä samaa, kuin pedagoginen suunnittelu, mikä tarkoittaa päiväkodin arjessa esimerkiksi pienryhmissä toimimista. Kasvattajat jakavat lapset pienryhmiin tietoonsa ja tuntemukseensa perustuen. Ahosen (2017, 173–177) mukaan aikuisten tulee tuntea lapset ja heidän yksilölliset tarpeensa, jotta päiväkodin arki näyttäytyisi lapsille mielekkäänä ja toiminta kannattelisi jokaisen lapsen taitoja. Tuttujen ja turvallisten rutiinien keskellä tulisi löytää erilaisia toiminnallisuuden ja osallisuuden polkuja, jotta lasten yksilölliset tarpeet tulisivat huomioiduiksi. Edellä mainitun mukaisesti ammattitaito luo myös turvallisuutta päiväkodin arkeen ja kyselyaineiston analyysin perusteella lasten tunteminen sekä luottamuksellisen suhteen rakentaminen aikuisen ja lapsen välille on tärkeää, jotta lapsi voi tuntea olonsa turvalliseksi.

Tutkimustulosten perusteella tunteiden tunnistaminen, tunnekasvatus ja tunteista puhuminen kuuluvat aggressiokasvatukseen. Kuten edellisessä aluvussa todettiin, aikuisen omien tunteiden tunnistaminen ja niiden hallitseminen on osa ammatillisuutta.

Liian usein lapsen käytös päästetään ihon alle ja lapsen hyvyys jää näkemättä. Vaikka sisällä kiehuisi, on osattava rauhoittaa itsensä ja kohdata myös vaikea käytös kuitenkin lämmöllä.

Helsingin yliopistossa tehdyn tutkimuksen mukaan tunnetaitomenetelmät tukevat lasten sosioemotionaalisten taitojen kehittymistä. Tutkimus osoitti, että melko yksinkertaisella menetelmällä - jaetulla tarinankerronnalla – on useita myönteisiä vaikutuksia. Jaettu tarinankerronta tarkoittaa kirjojen lukemista päiväkodin pienryhmässä samalla keskustellen lasten kanssa kirjan päähenkilöiden tunteista ja ajatuksista. (Martikainen 2023; Martikainen ym. 2023.) Tunnetaitoja vahvistamalla edistetään lapsen psyykkistä turvallisuuden tunnetta (Psyykkinen turvallisuus s.a.).

Tämän opinnäytetyön tulosten mukaan kasvattajan ammatilliseen osaamiseen kuuluu erilaisten menetelmien hallitseminen, jotka tehostavat kaveri- ja tunnetaitojen harjoittamista. Yksittäisistä menetelmistä voidaan mainita kuvatuki, tunnekortit, mielikuvaharjoitukset, pikapiirtäminen, tilanteiden sanoittaminen ja Askeleittain-opetusohjelma. Kasvattajien menetelmäosaamisella pyritään ennakoidaan ja estämään aggressiivisten tilanteiden syntymistä, mutta myös selvittämään aggressiivisia tilanteita.

Kyselyaineiston analyysin perusteella varhaiskasvatuksen opettajan omat ominaisuudet täydentävät ammatillisuutta. Aikuisen hyvät keskustelutaidot ja rauhallinen olemus auttaa aggressiivisten tilanteiden käsittelyssä. Aikuinen keskustelee lapsen kanssa provosoimatta valiten sanansa niin, että lapsi pysyy ymmärtämään, mitä aikuinen hänelle kertoo. Aikuinen ei syytä lasta, vaan aggressiiviset tilanteet pyritään kääntämään oppimistilanteiksi. Varhaiskasvattajan empatiakyky luo lapsille sekä turvallisuuden tunnetta että auttaa aggressiivisten tilanteiden selvittämisessä.

On myös selvitettävä tilanne juurta jaksain, piirtämällä, sanoittamalla, mitä tapahtui, mikä asia johti mihinkin, miten voidaan toimia jatkossa toisin, kun tunne ryöpsähtää, ettei ketään satu, eikä mitään mene rikki.

Opetellaan yhdessä, huomataan hyvä, kehuaan onnistumisista, ollaan lapsen tunteiden tukena ja tulkkina.

Ammattitaitoa on ottaa vastaan ja tarjota itse tukea ryhmän toiselle aikuiselle tilanteen niin vaatiessa. Jaetaan tietoa ja ratkaistaan haastava tilanne työryhmänä. Ammatillista osaamista on hyvät tiimityöskentely- ja vuorovaikutustaidot, joiden avulla voidaan yhdessä muiden kasvattajien kanssa ratkoa vaikeita tilanteita onnistuneesti. Tarvittaessa lapsen tilanteessa tulee osata pyytää apua ja tehdä yhteistyötä myös muiden varhaiskasvatuksen ammattilaisten kanssa. Varhaiskasvatuksen erityisopettajan tuki on tarpeellista.

Perheen kanssa tehtävä yhteistyö on tärkeä osa ammatillista osaamista. Ammatilainen kykenee puhumaan perheen kanssa avoimesti ja rehellisesti lapsen asioista. Vanhemmalle tulee jäädä tunne, että hänen lapsestaan välitetään ja tilanteet selvitetään huomioiden lapsen turvallisuus ja tunteet.

Varhaiskasvattajien ammatillinen osaaminen tarkoittaa tulosten mukaan myös havaintojen kautta tehtävää tunnistamista. Ammatilaisen tulee tunnistaa sekä kiusaaminen että lapsen tuen tarpeet ajoissa voidakseen luoda turvallisuuden tunnetta ja ehkäistäkseen aggressiivisten tilanteiden syntymistä. Katsomme edellä mainittuja asioita seuraavissa alaluvuissa.

7.3 Varhaiskasvatuksen arvopohjasta nouseva toimintakulttuuri

Kouvolan kaupungin varhaiskasvatusta ohjaavat arvot ovat valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman mukaisesti lapsuuden itseisarvo, yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus, ihmisenä kasvaminen, lapsen oikeudet, perheiden moninaisuus sekä terveellinen ja kestävä elämäntapa. Arvot ohjaavat varhaiskasvatuksessa tehtyjä valintoja sekä toimintaa. Arvot ilmenevät niin varhaiskasvatuksen arjessa kuin hallinnollisissa päätöksissä. Varhaiskasvatuksen arvot rakentavat pohjan toiminnan suunnittelulle, toteuttamiselle, arvioinnille ja kehittämiselle. (Kouvolan varhaiskasvatussuunnitelma 2019, 20–22; Opetushallitus 2022, 22–23.)

Tämän opinnäytetyön tulosten perusteella arvopohjasta nousevia teemoja on tarkasteltu myös edellisissä alaluvuissa, mistä esimerkkinä tunne- ja kaveritaitojen vahvistaminen ammatillisen osaamisen ytimessä ilmentäen ihmisenä

kasvamisen arvoa. Katsomme tässä alaluvussa vielä muutamia esiin tulleita arvoihin liittyviä seikkoja.

Analyysin perusteella nollatoleranssi kiusaamiselle ja satuttamiselle sekä aggressiivisten tilanteiden välitön lopettaminen ovat osa arvopohjasta nousevaa toimintakulttuuria varhaiskasvatuksessa. Myös aggression kohteena olevan lapsen koskemattomuuden turvaaminen sekä asian puheeksi otto ryhmässä ovat osa ihmisenä kasvamisen prosessia. On tärkeää kuulla jokaista osapuolta.

Kyselyaineiston analyysin perusteella lasten perustarpeet tulee huomioida päiväkodissa: lapset saavat riittävästi levätä, nauttia ravintoa sekä ulkoilla päivän aikana. Kaikki saavat olla omanlaisia, mikä vahvistaa niin lapsuuden itseisarvoa, yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa kuin moninaisuuttakin.

Kasvatusvastuisten tehtävä on luoda ryhmään yhteisöllisyyden ilmapiiri ja kulttuuri, jossa jokainen on omana itsenään arvokas ja tärkeä, jossa jokaisella on omat vahvuudet, joista yhdessä iloitaan, siinä missä jokaisella on ne osa-alueet, joiden oppimiseen tarvitaan koko yhteisön tuki.

Tämän opinnäytetyön tulosten perusteella varhaiskasvatuksen arvopohjasta nouseva toimintakulttuuri tarkoittaa yhteisesti sovittuja sääntöjä ja käytäntöjä sekä työskentelytapoja ja työhön sitoutumista. Hyvä tiimityöskentely ja työka- vereiden, erityisopettajan sekä johtajan tuki luovat pohjaa psyykkistä ja sosi- aalista turvallisuutta edistävälle toimintakulttuurille. Huumoria ja positiivista il- mapiiriä pidetään merkittävänä asiana työyhteisössä.

7.4 Toimintaa ohjaavat resurssit

Vaikka resurssit eivät itsessään ennaltaehkäise aggressiivisten tilanteiden syntymistä tai lisää lasten turvallisuuden tunnetta, kyselyaineiston analyysin perusteella teema on merkityksellinen. Vastaajat mainitsivat useita resurssei- hin liittyviä tunnusmerkkejä.

Kyselyaineiston analyysin perusteella toimintaa ohjaavat resurssit tarkoittavat riittävää määrää aikuisia suhteessa lapsilukuun varhaiskasvatusryhmissä. Ai- kuisten tulee olla oikeassa paikassa oikeaan aikaan. Vastaajilla ilmeni huolta

varhaiskasvatuksen henkilöstön vähäisestä määrästä: poissaoloja on suhteellisen paljon eikä sijaisia ole saatavilla paikkaamaan puuttuvaa työntekijää. Sijainen tulisi löytyä lapsiryhmään myös varhaiskasvatuksen opettajan saksalle, jolloin hän hoitaa suunnittelu-, arviointi- ja kehittämistyötään. Saks aikana varhaiskasvatuksen opettaja ei osallistu lapsiryhmän toimintaan ja se on noin 13 % varhaiskasvatuksen opettajan työajasta eli noin viisi tuntia viikossa (OAJ 2019, 4). Henkilömäärän lisäksi resurssit tarkoittavat myös sitä, että kasvattajilla on tarpeeksi aikaa pysähtyä tilanteiden äärelle ja selvittää niitä.

Tulosten perusteella kolmiportaisen tuen mallin toteutuminen ja lain noudattaminen tuen aloituksessa on tärkeää. Se vie paitsi aikaa, myös henkilöresursseja. Tuen tarpeiden havaitseminen ja sen edellyttämällä tavalla toimiminen edistää lapsen psyykkistä turvallisuutta (Psyykinen turvallisuus s.a.). Tuen tarve tulee havaita mahdollisimman nopeasti ja tuen toteuttamiseen tarvitaan riittävä määrä kasvattajia, avustajia ja ohjaajia. Lapset tarvitsevat henkilökohtaista tukea eri tilanteissa, mutta sitä ei ole useinkaan saatavilla. Vastaajat kaipasivat erityisohjaajia ryhmiin.

Kunnan on resursoitava lapsen edun nimissä kolmiportaiseen tukeen jokaisen lapsen kohdalla, joka tukea tarvitsee, oikea-aikaisesti. Tilanteissa, jossa lapsi ehtii käyttäytymään aggressiivisesti toista lasta kohtaan, on usein puute läsnä olevista aikuisista.

Kyselyaineiston analyysin perusteella toimintaa ohjaavilla resursseilla tarkoitetaan myös miellyttävää äänimaailmaa ja ympäristöä, jossa varhaiskasvatusta tarjotaan. Fyysisesti turvallisen kasvu ympäristön tulee olla lapset huomioiva niin ulkona kuin sisätilassa. Turvallisessa kasvu ympäristössä jokainen lapsi huomioidaan yksilöllisesti lapsen tarpeisiin vastaten.

Koulutettu henkilöstö pystyy ehkäisemään ja toimimaan aggressiivisissa tilanteissa ja luomaan turvallisuuden tunnetta lapsille. Varhaiskasvattajien pääsy lisä- ja täydennyskoulutukseen sekä tietojen päivittämiseen tulee turvata.

Tarvitsemme vakaan sensitiivisiä ja korkeasti koulutettuja työntekijöitä, joiden ohjauksessa lapsilla on turvallista kasvaa.

Varhaiskasvattajien ammatillinen osaaminen tarkoittaa esimerkiksi tunnetaitokoulutuksia, joilla kasvattajat voivat kehittää ammattitaitoansa. Sekä laadukas

vuorovaikutus että ammatillinen osaaminen edellyttävät, että aikuinen hallitsee omat tunteensa, jotta kykenee opettamaan, ohjaamaan ja rajamaan lapsia onnistuneesti. Tulosten mukaan tarvitaan myös aggressiivisten tilanteiden käsittelyyn suunnattua koulutusta.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä luvussa tarkastellaan opinnäytetyön johtopäätöksiä. Tutkimustulokset vastasivat molempiin tutkimuskysymyksiin, joita katsotaan seuraavissa alaluvuissa erikseen. Kaikki turvallisen varhaiskasvatuksen osa-alueet, fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen turvallisuus, ovat löydettävissä tuloksista nousseiden teemojen ympäriltä. Kun Opetushallituksen mukaan pedagogiseen turvallisuuteen kuuluvat ratkaisut, joita varhaiskasvatuksessa tehdään opetus- ja oppimistilanteiden osalta lapsen kasvu- ja oppimisympäristössä, tulosten voidaan katsoa rakentavan myös pedagogista turvallisuutta varhaiskasvatukseen. Oikeantasoinen ohjaus, kannustus ja tuki ovat pedagogisen turvallisuuden rakennuspalikoita. (Pedagoginen turvallisuus s.a.)

8.1 Turvallisuuden tunteen luominen päiväkotiympäristössä

Ensimmäinen tutkimuskysymys selvitti, miten varhaiskasvattajat luovat lapsille turvallisuuden tunnetta päiväkodissa. Läsnä oleva ja empaattinen aikuinen, jolla on hyvät vuorovaikutustaidot ja joka kohtaa lapsen rauhallisesti, luo turvallisuuden tunnetta lapselle. Kasvattajan tulee luoda luottamuksellinen suhde lapseen, jotta lapsi uskaltaa tulla aikuisen luo ja tuntee olonsa turvalliseksi kaikissa tilanteissa. Tunteiden näyttämistä ei tarvitse pelätä. Koska lapset oppivat esimerkiksi itsesäätely- ja sosiaalisia taitoja erilaisissa vuorovaikutustilanteissa, aikuisen tulee osata säädellä omaa käytöstään ja mukauttaa oma vuorovaikutuksensa tilanteen vaatimalle tasolle. Vuorovaikutuksen tulee ilmentää laadukkuutta sekä lasten, mutta myös varhaiskasvatuksen aikuisten, että lasten huoltajien ja vanhempien välisissä kohtaamisissa.

Varhaiskasvattajan ammatillinen osaaminen luo turvallisuuden tunnetta päiväkotiympäristöön. Ennakointi luo turvallisuutta ja se edellyttää lasten tuntemista. Varhaiskasvattajien tulee havainnoida lapsia, jotta yksilölliset piirteet ja

niiden huomioiminen onnistuu ryhmien toiminnassa suunnitellusti. Ammatillisuutta on avun pyytäminen ryhmän toiselta aikuiselta haastavassa tilanteessa. Kun aikuiset pysyvät rauhallisina, myös lapsilla on turvallinen olo.

Varhaiskasvatuksen arvopohjaan nojautuva toimintakulttuuri ja sen luomat kehukset mahdollistavat turvallisuuden tunteen luomisen varhaiskasvatuksen arjessa. Turvallisessa toimintakulttuurissa kasvattajat puhaltavat yhteen hiileen ja noudattavat yhteisesti sovittuja sääntöjä ja toimintatapoja sekä ovat sitoutuneita työhönsä. Ilmapiiri on myönteinen ja huumoria hyödyntävä.

Turvallisuuden tunteen saavuttaminen vaatii riittävän määrän koulutettuja aikuisia oikeassa paikassa oikea-aikaisesti. Kun varhaiskasvatuksessa työskentelee tarpeellinen määrä kasvattajia, tuentarpeet havaitaan ajoissa. Lasten yksilöllinen kasvu ja kehitys turvataan heidän päästessään kolmiportaisen tuen piiriin. Myös fyysisen kasvuympäristön tulee olla turvallinen. Toimintaa ohjaavien resurssien tulee olla riittävät.

8.2 Aggressiivisten tilanteiden ennaltaehkäiseminen

Toisessa tutkimuskysymyksessä selvitettiin, miten varhaiskasvattajat ennaltaehkäisevät aggressiivisten tilanteiden syntymistä päiväkodissa. Vuorovaikutusta pidetään merkittävänä tekijänä aggressiivisten tilanteiden ennaltaehkäisyssä sekä tilanteiden selvittämisessä. Vuorovaikutuksen tulee olla laadukasta lasten ja aikuisten välillä. Lapsi kohdataan aidosti ja sensitiivisesti. Lapsen tulee voida lähestyä aikuista jokaisessa tilanteessa. Kun lapsella ja aikuisella on luottamuksellinen suhde, lapsi voi kertoa ikävistäkin asioista aikuiselle matalalla kynnyksellä. Aikuinen asettuu lapsentasoisesti tilanteen äärelle keskustellen ja sanoittaen tapahtumia.

Varhaiskasvattajien ammatillinen osaaminen ennaltaehkäisee aggressiivisten tilanteiden syntymistä. Varhaiskasvattajan hyvä lapsituntemus auttaa häntä ennakoimaan tapahtumia arjessa. Kasvattajilla on käytössään menetelmäosaamista, joka estää aggressiivisten tilanteiden muodostumista ja joiden avulla voidaan ratkoa jo syntyneitä tilanteita. Lisäksi pienryhmätoiminta ja tunnetaitokasvatus ennaltaehkäisevät haastavia tilanteita lasten sosiaalisten sekä kaveritaitojen vahvistuessa.

Varhaiskasvattaja hyödyntää työssään omia ominaisuuksiaan, kuten keskustelu- ja empatiataitojaan. Ammattitaitoa on keskustella lapsen kanssa niin, ettei provosoi lasta enempää sanoillaan, vaan lapsi kykenee ymmärtämään, mitä hänelle puhutaan. Aggressiiviset tilanteet yritetään kääntää oppimistilanteiksi. Aikuisen rauhallinen olemus viestittää lapselle, ettei ole mitään hätää ja hän voi omalla vuorovaikutuksellaan estää tilanteiden etenemisen.

Varhaiskasvatuksen arvopohjaan nojautuva toimintakulttuuri ei salli kiusaamista tai satuttamista ja puuttuu aggressiivisiin tilanteisiin välittömästi. Aggression kohteena olevan lapsen koskemattomuus turvataan ryhmässä ja otetaan tapahtunut puheeksi lasten kanssa. Tilanteissa kuunnellaan jokaista osapuolta. Tiimityöskentely, tuen tarjoaminen kollegalle ja sen vastaanottaminen muilta ammattilaisilta sekä yhdessä sovitut säännöt ja käytännöt luovat pohjan ryhmässä tehtävälle työlle ja kannattelevat yksittäistä varhaiskasvattajaa hänen kohdatessaan haasteita.

Aggressiivisten tilanteiden ennaltaehkäisyyn tarvitaan koulutettuja aikuisia, joilla on omat tunteensa hallinnassa, jotta he ovat kykeneviä ohjaamaan ja rajaamaan lapsia aggressiivisissa tilanteissa. Riittävä määrä läsnä olevia aikuisia ennaltaehkäisee aggressiivisten tilanteiden syntymistä. Varhaiskasvattajilla tulee olla mahdollisuus kehittää ammattitaitoaan lisä- ja täydennyskoulutuksien avulla, jotta heillä on hallussaan ajantasaiset tiedot aggressiivisten tilanteiden ehkäisyssä.

8.3 Eettiset haasteet

Tuloksista oli havaittavissa eettistä haastetta vuorovaikutuksen ja kohtaamisen läsnäolovaatimukseen, koska aggressiivisten tilanteiden kohteena oleva lapsi jää usein vähemmälle huomiolle. Kohteena oleva lapsi tarvitsisi erityisesti turvallisuuden tunteen palautumiseen aikuisen läsnäoloa ja lohdutusta. Se ei ole mahdollista, jos kasvattaja on yksin vastuussa pienryhmästä eikä pysty jakamaan tilannetta toisen aikuisen kanssa.

Toinen eettistä pohdintaa aiheuttava asia tulosten mukaan oli tuen tarpeet, niiden havaitseminen ja tarvittavan tuen toteuttaminen. Kasvattaja havaitsee lapsella tuen tarpeen, mutta sen toteuttamiseen ei ole resursseja. Tuloksista oli havaittavissa varhaiskasvatuksen opettajien turhautumista tilanteeseen.

9 POHDINTA

Tässä luvussa käydään läpi opinnäytetyön prosessia kokonaisuudessaan. Lisäksi arvioidaan opinnäytetyötä ja reflektoidaan tekijöiden omaa ammatillista osaamista. Luvussa luodaan katsaus myös opinnäytetyön eettisyyteen ja luotettavuuteen. Luvun lopussa tarkastellaan kehittämis- ja jatkotutkimusehdotuksia tutkittavasta aiheesta.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää varhaiskasvatuksen opettajien ajatuksia siitä, kuinka lapset kohtaavat aggressiivisuutta Kouvolan kaupungin varhaiskasvatusyksiköissä. Työmme pitkän tähtäimen tavoitteena oli aggressiivisten tilanteiden ennaltaehkäisy ja turvallisuuden tunteen lisääminen varhaiskasvatusympäristössä. Tavoitteena oli lisäksi saavuttaa ymmärrystä ja työkaluja päiväkodin arkeen turvallisuuden ja ennaltaehkäisyn näkökulmasta.

Kiinnittämällä huomiota vuorovaikutukseen monitasoisesti ja huolehtimalla varhaiskasvattajien ammattitaidosta pitkän tähtäimen tavoitteisiinkin voidaan päästä. Edellytyksenä on myös hyvä arvopohjainen yhteistoiminta sekä riittävät resurssit. Tulosten avulla voidaan esimerkiksi muokata toimintatapoja ennaltaehkäiseviksi luoden samalla turvallisempi kasvuympäristö.

Toimeksiantaja voi hyödyntää opinnäytetyötämme, sillä tutkimus selvitti varhaiskasvatuksen opettajien ajatuksia yksiköiden tämän hetken tilanteesta. Varhaiskasvatuksen ammattilaiset kertoivat kyselyssä, millaisia tarpeita työkentällä tällä hetkellä ilmenee, jotta aggressiivisuus saataisiin paremmin hallintaan ryhmissä, joissa sitä esiintyy. Tarpeet koskevat esimerkiksi riittävää henkilöstöä ja erilaisia koulutustarpeita. Tuloksista selvisi myös ammattilaisten käytössä olevia toimintatapoja aggressiivisissa tilanteissa.

Mainitsimme johtopäätöksissä opinnäytetyön tulosten rakentavan pedagogista turvallisuutta. Työmme alussa kerroimme varhaiskasvatuksen haasteista ja

henkilöstön työkuormituksen lisääntymisestä. Jos varhaiskasvatusyhteisön ilmapiiri ja henkinen hyvinvointi ovat kunnossa, se sietää satunnaiset resurssi- puutteet, mutta pitkittyessään turvallisuuden osa-alueisiin tulee aukkoja, mikä voi sallia käytösnormien muuttumisen, kun kaikkiin tilanteisiin ei ehditä puuttua. Toimiva vuorovaikutus kantaa pitkälle, mutta varhaiskasvatuksen turvallinen kasvu- ja oppimisympäristö vaatii lisäksi hyvää johtamista, jotta jokainen lapsi saa oikeantasoisista ohjausta, kannustusta ja tukea.

9.1 Eettisyys ja luotettavuus

Päädyimme tutkimuksessamme tekemään kirjallisen kyselyn haastattelujen sijaan ilmiön arkaluontoisuuden vuoksi. Ajattelimme, että vastaajat saattaisivat kokea vaikeaksi kertoa aggressiivisuudesta ja sen ilmenemisestä omassa päiväkodissaan suoraan haastattelutilanteessa. Kysely oli mielestämme eettisesti kestävä sen vuoksi, ettemme tutkijoina vaikuttaneet aineiston muodostumiseen. Emme olleet tuttuja tai fyysisesti lähellä vastaajia missään vaiheessa tutkimusta. Toisaalta vaikutimme aineiston muodostumiseen laatimiemme kysymysten muodossa. Vilkan (2021, 200) mukaan tutkijan rooli on etäisin kyselytutkimuksessa.

9.1.1 Reliabiliteetti

Tutkimuksen luotettavuudella eli reliabiliteetilla tarkoitetaan tulosten tarkkuutta ja sitä, että tutkimustulokset ovat toistettavissa. Luotettavuutta heikentäviä asioita voivat olla esimerkiksi satunnaiset virheet, joita voi ilmentyä, jos vastaaja muistaa jotakin asioita väärin vastatessaan tutkimukseen. Myös tutkijan omat virheet voivat heikentää luotettavuutta. (Vilka 2021, 194.)

Opinnäytetyötä varten teimme tarkan suunnitelman työstä ja sen etenemisestä sekä sisällöistä ennen varsinaisen työn aloittamista. Perehdyimme teoreettisen viitekehyksen edellyttämiin lähdemateriaaleihin ja valitsimme käyttämämme lähteet huolella. Opinnäytetyöstämme saadut tutkimustulokset analysoimme tarkasti ja tulokset ovat toistettavissa. Kävimme analyysivaiheen tarkasti läpi minimoidaksemme satunnaiset virheet.

Laadullisella tutkimusmenetelmällä tehdyssä tutkimuksessa tutkija itse viime kädessä arvioi tutkimuksen luotettavuutta rehellisesti. Arvioidaan tutkijan tekemiä tekoja, valintoja sekä ratkaisuja, joita hän on tehnyt ja joihin hän on päätenyt tutkimuksen aikana. Tutkija arvioi tutkimuksensa luotettavuutta jokaisen valintansa kohdalla. (Vilka 2021, 196–197.) Tutkimuksessa suoritimme luotettavuuden arviointia suhteessa teoriaan, analyysitapaan, tutkimusaineiston luokitteluun, tutkimiseen, tulkintaan, tuloksiin ja johtopäätöksiin. Perustelimme tehtyjä ratkaisujamme koko tutkimuksen ajan. Tutkimuksessamme arvioimme myös tehtyjen päätöstemme tarkoituksenmukaisuutta ja toimivuutta tavoitteiden kannalta.

9.1.2 Validiteetti

Tutkimuksessa huomiotiin myös pätevyys eli validiteetti, jolla tarkoitetaan tutkimusmenetelmän kykyä tarkastella sitä asiaa, mitä tutkimuksessa alun perin pitikin tutkia (Vilka 2021, 193). Tutkimme opinnäytetyössämme niitä asioita, joita lupasimmekin tutkia. Pysyimme tutkimuksessamme sovittujen kehysten sisällä, jotta tutkimus ei liioin laajene alkuperäisestä suunnitelmasta.

Pysyimme suunnitellussa aikataulussa tutkimuksemme osalta. Opinnäytetyön luotettavuutta mitataan myös työn keston pituudella. Tutkijalla tulee olla riittävästi aikaa tehdä tutkimuksensa. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 164.) Meillä oli aikaa ja käytimme sitä varsinkin perehtyessämme tutkimusaineistoon ja sen analysointiin.

9.2 Kestävä kehitys

Ympäristöministeriö määrittelee kestävän kehityksen kaikkialla tapahtuvana jatkuvana ja ohjattuna yhteiskunnallisena muutoksena, jonka tavoitteena on turvata tämän ja tulevien sukupolvien mahdollisuudet hyvälle elämälle. Kestävässä kehityksessä otetaan tasavertaisesti huomioon ihminen, ympäristö sekä talous kaikessa toiminnassa ja päätöksenteossa. Periaatteena on, ettei ketään jätetä kehityksessä jälkeen. (Mitä on kestävä kehitys 2023.)

Sosiaalihuoltolain 9. § velvoittaa meitä seuraamaan ja edistämään lasten ja nuorten hyvinvointia (Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301). Revon (2013, 14–

15) mukaan lapsilla, jotka kiusaavat muita, on kohonnut riski syrjäytyä myöhemmin elämässään. Voimakkaimmin oireilevat ne aikuiset, jotka ovat lapsena olleet sekä uhrina että kiusaajana. Laadukas varhaiskasvatus voi muuttaa polkua ja ehkäistä aikuiselämää uhkaavaa masentuneisuutta, ahdistuneisuutta, itsetuhoisuutta ja epäsosiaalista käyttäytymistä varhaisen puuttumisen avulla.

Kestävä kehitys tarkoittaa tässä opinnäytetyössä lasten hyvinvoinnin turvaamista. Jokainen lapsi on tasavertainen yksilö, joka tulee ottaa huomioon tarjottaessa laadukasta varhaiskasvatusta. Haluamme osaltamme olla mukana kehittämässä turvallisempaa varhaiskasvatuksen ympäristöä niin, että jokainen lapsi kohdataan yksilöllisesti hänen ominaisuutensa ja tarpeensa huomioiden. Lapsella tulee olla tunne, että hän on tärkeä osa varhaiskasvatusryhmää. Myös lapsen haasteet tulee huomioida ja antaa hänelle tukea, jotta hän pärjää erilaisissa tilanteissa haasteidensa kanssa.

9.3 Oppimisen reflektio

Opinnäytetyön tekeminen oli antoisa ja opettava kokemus meille molemmille, josta voimme hyötyä tulevaisuudessa. Opinnäytetyön aihe oli mielenkiintoinen ja aiheen tuntemuksesta on molemmille hyötyä työelämässä.

Nykymuotoinen opinnäytetyö prosessina oli meille molemmille uusi, joten aikaa kului, kunnes lopulta ymmärsimme opinnäytetyön vaatiman kokonaisuuden. Koemme kuitenkin, että korkeakouluopinnot ovat jo valmistelleet meitä opinnäytetyötä varten. Saimme myös opinnäytetyötämme ohjaavalta opettajalta hyviä vinkkejä sekä rakentavaa palautetta prosessin aikana. Niistä opimme ja oivalsimme prosessin varrella. Opinnäytetyöstämme saadun kokonaisvaltaisen oppimiskokemuksen ansiosta pystymme tulevaisuudessa tekemään tutkimuksia helpommin, koska olemme kehittäneet taitojamme tämän työn avulla.

Opinnäytetyömme toteutuksen yhtenä haasteena koimme aikataulutuksen. Tutkimusprosessissa jouduimme kestämaan keskeneräisyyttä sekä toimimaan itse joustavasti. Jaoimme opinnäytetyömme prosessin aikana vastuita siitä,

mitä asioita tulee selvittää ja tehdä, jotta pysymme aikataulussa. Olimme kuitenkin alusta alkaen sopineet, että tutkimuksen tekeminen ei saa kuormittaa meitä liikaa. HavaitSIMME, että opinnäytetyön tekeminen parityönä vaatii hyviä yhteistyötaitoja sekä kykyä kunnioittaa toisen tekemiä ratkaisuja. Kokonaisuudessaan parityönä tehty opinnäytetyö on mielestämme ollut erittäin antoisaa, sillä olemme saaneet pohtia tutkimuksen aikana tulleita ajatuksia yhdessä toisiamme täydentäen. Hyvällä yhteistyöllä saimme edistettyä työtämme.

9.4 Kehitysideat ja jatkotutkimusehdotukset

Varhaiskasvatusympäristöön liittyvästä aggressiivisuudesta on tehty ja tehdään jatkuvasti opinnäytetöitä. Kun hakupalvelu Google Scholariin syötetään hakusanat varhaiskasvatus ja aggressiivisuus ja ajanjaksoksi 2019–2023, saadaan tulokseksi 1690 julkaisua. Edellinen viisivuotiskausi (2014–2018) antaa tulokseksi 1270 julkaisua ja sitä edellinen viisivuotiskausi (2009–2013) 751 julkaisua. Toki palvelu antaa tulokseksi muitakin julkaisuja, kuin opinnäytetöitä. Aggressiivisuuteen liittyvät aiheet ovat joka tapauksessa pinnalla ja niin tulee ollakin. Kuten johdannossa todettiin, keskustelu aggressiivisuuden ennaltaehkäisystä on tärkeää. Tutkimustyön avulla löydetty pienetkin askeleet kohti turvallisuuden tunnetta lisäävät hyvinvointiamme.

Aggressiivisuuden teemaan liittyvää tutkimusta tulee jatkossa tehdä, koska sille on tämänkin opinnäytetyön tulosten perusteella tarvetta. Esimerkkinä voidaan mainita varhaiskasvatuksen opettajien esille ottama lasten aikuisiin kohdistama aggressiivisuus, mikä ei ollut tutkimuksemme kohde emmekä sen vuoksi huomioineet ilmauksia analyysissämme. Aihetta on tutkittu aikaisemmin, mutta kasvattajilla on edelleen selkeä tarve tuoda asiaa esille. He tarvitsevat siihen tukea ja heillä on tarve käsitellä kokemuksiaan.

Lasten kohtaamaa aggressiivisuutta varhaiskasvatuksessa tulisi mielestämme tutkia niin, että lasten omat kokemukset ja lasten ääni pääsisi kuuluviin. Tuomen & Sarajärven (2018, 41) mukaan laadullisen fenomenologishermeneuttisen perinteen mukainen tutkimus yrittää nostaa tietoiseksi ja näkyväksi sen, mikä on koettu, mutta ei vielä tietoisesti ajateltu. Lapsilla on aggressiivisuudesta erilaisia kokemuksia, jotka ovat merkittäviä, mutta lasten kokemuksiin

perustuvaa tutkimustietoa on edelleen kovin vähän. Lasta arvostava toimintakulttuuri antaa myös lapsen kokemukselle äänen.

LÄHTEET

Ahonen, L. 2015. Varhaiskasvattajan toiminta päiväkodin haastavissa kasvatustilanteissa. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden yksikkö. Väitöskirja. Acta Universitatis Tamperensis 2115. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-9971-5> [viitattu 3.7. 2023].

Ahonen, L. 2017. Haastavat kasvatustilanteet. Lämpimän vuorovaikutuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Ammattiliitto JHL:n kysely paljastaa varhaiskasvatuksen hurjan kriisin – yli puolet kokee työuupumusta. 2021. JHL. WWW-dokumentti. Päivitetty 21.12.2021. Saatavissa: <https://www.jhl.fi/uutiset/ammattiliitto-jhln-kysely-paljastaa-varhaiskasvatuksen-hurjan-kriisin-yli-puolet-kokee-tyouupumusta-viikoittain/> [viitattu 9.8.2023].

Cacciatore, R. 2007. Aggression portaat. Opetusmateriaali kouluille. Opetushallitus.

Cacciatore, R. 2008. Kiukkukirja. Aggressiokasvattajan käsikirja – vauvasta kouluikään. Helsinki: Väestöliitto.

Convention of the Rights of the Child. 1989. United Nations. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child> [viitattu 26.6.2023].

Hurme, K. & Kyllönen, T. 2014. Turvassa. Vahvista lapsen turvallisuuden tunnetta ja varaudu vaaratilanteisiin. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Kananen, J. 2010. Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Tampere: Juvenes Print.

Karila, K., Kosonen, T. & Järvenkallas, S. 2017. Varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartta vuosille 2017–2030: Suuntaviivat varhaiskasvatukseen osallistumisasteen nostamiseen sekä päiväkotien henkilöstön osaamisen, henkilöstörakenteen ja koulutuksen kehittämiseen. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:30. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-487-0> [viitattu 9.8.2023].

Kasvatuksen ja koulutuksen turvallisuus s.a. Opetushallitus. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/kasvatuksen-ja-koulutuksen-turvallisuus> [viitattu 23.11.2023].

Keltikangas-Järvinen, L. 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. Helsinki: WSOY.

Kouvolan varhaiskasvatussuunnitelma. 2019. Kouvola. Varhaiskasvatus - päivähoito. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.kouvola.fi/kasvu-ja-oppimisen/paivahoito-ja-varhaiskasvatus/> [viitattu 26.10.2023].

Koivunen, P-L & Lehtinen, T. 2015. Kasvu kiikarissa. Havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Martikainen, S. 2023. Päiväkodin toimintatuokiot kehittävät tunnetaitoja jo kymmenessä viikossa. Helsingin yliopisto. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.sttinfo.fi/tiedote/69977563/paivakodin-toimintatuokiot-kehittavat-tunnetaitoja-jo-kymmenessa-viikossa?publisherId=3747> [viitattu 2.10.2023].

Martikainen, S., Kalland, M., Linnavalli, T., Kostilainen, K., Aittokoski, M., Reunamo, J., Vasileiou, Z. & Tervaniemi, M. 2023. Supporting social-emotional development in early childhood education and care – a randomized parallel group trial evaluating the impact of two different interventions. *Scandinavian Journal of Educational Research*. 27.4.2023. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00313831.2023.2204119> [viitattu 12.10.2023].

Mitä on kestävä kehitys? 2023. Ympäristöministeriö. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://ym.fi/mita-on-kestava-kehitys> [viitattu 30.9.2023].

Nurmi, P. 2013. Lupa tunteisiin. Teoksessa Nurmi, P. (toim.) Lapsen ja nuoren viha. Jyväskylä: PS-kustannus, 15–27.

Nurmi, P. & Schulman, M. 2013. Aikuinen lapsen vihan peilinä. Teoksessa Nurmi, P. (toim.) Lapsen ja nuoren viha. Jyväskylä: PS-kustannus, 29–45.

OAJ. 2019. Varhaiskasvatuksen opettajia koskevat työaikamääräykset. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.oaj.fi/globalassets/julkaisut/2019/vakatyoaikaesite_1_2019.pdf [viitattu 23.11.2023].

Opetushallitus. 2022. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_1.pdf [viitattu 26.6.2023].

Pedagoginen turvallisuus s.a. Opetushallitus. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/pedagoginen-turvallisuus> [viitattu 30.8.2023].

Pekkarinen, L. & Pulkkinen, J M. 2023. Kevan tutkimuksia 1/2023: Julkisen alan työhyvinvointi 2022. Keva. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.keva.fi/globalassets/2-tiedostot/ta-tiedostot/esitteet-ja-julkaisut/julkisen_alan_tyohyvinvointi_2022.pdf [viitattu 30.8.2023].

Psykykinen turvallisuus s.a. Opetushallitus. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/psykykinen-turvallisuus> [viitattu 23.11.2023].

Ranta, T. & Martikainen, S. 2019. Turvallisuusjohtaminen varhaiskasvatuksen tukena – lapsen oikeus turvalliseen kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen. Laurea Julkaisut / Laurea Publications 106. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-799-510-8> [viitattu 27.8.2023].

Repo, L. 2013. Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy. Jyväskylä: PS-kustannus.

Repo, L. 2015. Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy. 2. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Riihonen, R. & Koskinen, M. 2020. Kuinka kiukku kesytetään? Lasten aggressiokasvatus. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Saarinen, A., Lyytinen, P., Ahonen, T. & Lyytinen, H. 2023. Varhaislapsuus. Teoksessa: Pulkkinen, L., Ahonen, T. & Ruoppila, I. (toim.) Ihmisen psykologinen kehitys. 10. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 34–102.

Sohlstén-Nederström, J., Lehto, E., Sajaniemi, N. & Lehto, R. 2022. Varhaiskasvatuksen henkilöstön tuen, stressin ja koulutustaustan yhteydet 3–6-vuotiaiden lasten itsesäätelyn haasteisiin. *Journal of Early Childhood Education Research* 2, 197–222. Saatavissa: <https://journal.fi/jecer/article/view/117003/71479> [viitattu 30.8.2023].

Sosiaalinen turvallisuus s.a. Opetushallitus. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/sosiaalinen-turvallisuus> [viitattu 23.11.2023].

Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Varhaiskasvatustilastointilaki 13.7.2018/540.

Varhaiskasvatukseen osallistui 230600 lasta vuonna 2021. 2022. Tilastokeskus. WWW-dokumentti. Päivitetty 9.12.2022. Saatavissa: <https://www.stat.fi/julkaisu/ckwd9j2c8fbpq0c53mhrob1za> [viitattu 9.8.2023].

Veijalainen, J. 2020. Lasten itsesäätely lasten kuvaamien hallintakeinojen ja tunteilmaisun näkökulmasta. Helsingin yliopisto. Kasvatustieteellinen tiedekunta. Artikkeliväitöskirja. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-6498-8> [viitattu 30.8.2023].

Veijalainen, J. 2023. Hyvinvoiva varhaiskasvatuksen työntekijä on kaikkien etu. Tutkittua varhaiskasvatuksesta. Blogi. Päivitetty 3.2.2023. Saatavissa: <https://tutkittuavarhaiskasvatuksesta.com/2023/02/03/hyvinvoiva-varhaiskasvatuksen-tyontekija-on-kaikkien-etu/> [viitattu 25.10.2023].

Viemerö, V. 2006. Aggressio ja aggressiivisuus. Tieteessä tapahtuu. *Journal* 3, 18–22. Verkkojlehti. Saatavissa: <https://journal.fi/tt/article/view/56593?acceptCookies=1> [viitattu 30.9.2023].

Vilkkä, H. 2021. Näin onnistut opinnäytetyössä. Ratkaisut tutkimuksen umpikujiin. Jyväskylä: PS-kustannus.

KYSELY

Webropol-kyselylomakkeen kysymykset varhaiskasvattajille

- Mikä on koulutuksesi?
  - Kasvatustieteen kandidaatti
  - Sosionomi AMK
  - Ammatillinen perustutkinto, kuten lähihoitaja tai lastenohjaaja
  - Muu koulutus
- Mistä tekijöistä turvallinen varhaiskasvatusympäristö mielestäsi muodostuu?
- Miten toimit tilanteessa, jossa lapsi käyttäytyy toista lasta kohtaan aggressiivisesti?
- Mitä työkaluja tarvitset aggressiivisten tilanteiden selvittämiseen?
- Miten kohtaat aggressiota kokeneen lapsen ja hänen perheensä?
- Mitä muuta haluat kertoa teemaan liittyen?

SAATEKIRJE

Hyvä varhaiskasvatuksen opettaja!

Anteeksipyyntö, jäähypenkki vai jotakin muuta? Miten sinä ratkaiset aggressiiviset tilanteet päiväkotisi lapsiryhmässä?

Olemme sosionomiopiskelijat Ida ja Päivi Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu Xamkista ja teemme opinnäytetyötä lasten kohtaamasta aggressiivisuudesta varhaiskasvatuksessa. Toimeksiantajamme on Kouvolan kaupungin varhaiskasvatus.

Tavoittelemme työllämme turvallisempaa varhaiskasvatuksen arkea, jotta kenenkään lapsen ei tarvitsisi kärsiä turvattomuuden tunteesta päiväkodissa. Tähän tarvitsemme sinun apuasi ja kutsumme sinut vastaamaan sähköiseen kyselyymme.

Pohdintasi, havaintosi ja kokemuksesi aggressiivisista tilanteista ja turvallisesta kasvuympäristöstä ovat meille tärkeitä ja olemme kiitollisia jokaisesta vastauksesta. Pyydämme sinua erityisesti miettimään tilanteita, joissa työskentelet yli 4-vuotiaiden lasten kanssa.

Vastaaminen on vapaaehtoista ja tapahtuu nimettömästi. Vastauksista ei voi päätellä henkilöllisyyttäsi ja vastaukset käsitellään luottamuksellisesti. Tutkimusaineistoa käsitellään ainoastaan tätä opinnäytetyötä varten ja hävitetään tutkimuksen valmistuttua.

Vastaamme mielellämme tutkimusta koskeviin kysymyksiin.

Kyselyyn pääset alla olevasta linkistä ja vastausaika sinulla on 11.10.2023 saakka.

[Linkki](#)

Ystävällisin terveisin,

Ida Ikonen (cidik001@edu.xamk.fi) ja Päivi Pärttö-Västilä (cpapa004@edu.xamk.fi)